

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра східної філології

Кваліфікаційна робота магістра з
арабської філології на тему:

**Лексична система сирійського діалекту арабської
мови: структура та функціонування**

Студентки групи МПар54-20
факультету сходознавства
освітньо-професійної програми Галузевий
переклад: арабська мова, англійська мова
за спеціальності 035 Філологія
Спеціалізації 035.060 Східні мови та літератури
(переклад включно), перша –арабська
Аль-Шадат Нур Альхуда Ахмад

Науковий керівник:
д. філол. наук, проф. **Рибалкін В.С.**

Допущена до захисту

«__» _____ 2021 року

Завідувач кафедри

_____ *проф. Валігура О.Р.*

(підпис)

(ПІБ)

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2021

ПЛАН

ТРАНСКРИПЦІЯ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ДЖЕРЕЛА ДІАЛЕКТОЛОГІЇ В АРАБСЬКІЙ МОВІ

1.1. Історичні передумови та розвиток арабської мови

1.2. Сутність та зміст арабської діалектології

1.3. Класифікація арабських діалектів

1.4. Огляд літератури на тему сирійського діалекту в арабській мові

Висновки до 1 Розділу

РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СИРІЙСЬКОГО ДІАЛЕКТУ В АРАБСЬКІЙ МОВІ

2.1. Методологія та методи дослідження сирійського діалекту в арабській мові

2.2. Генеза сирійського діалекту в арабській мові

2.3. Поняття та особливості сирійського діалекту в арабській мові

Висновки до 2 Розділу

РОЗДІЛ 3. СУЧАСНИЙ СТАН СИРІЙСЬКОГО ДІАЛЕКТУ В АРАБСЬКІЙ МОВІ

3.1. Фонологічна система сирійського діалекту

3.2. Морфологічні засади сирійського діалекту

3.3. Дієслівна система сирійського діалекту

3.4. Практичне застосування сирійського діалекту

3.5. Шляхи розвитку сирійського діалекту в арабській мові

Висновки до 3 Розділу

ВИСНОВКИ

РЕЗЮМЕ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ТРАНСКРИПЦІЯ

Позначення голосних:

Коротка	Довга
a	ā
i	ī
u	ū
e	ē
o	ō

Позначення приголосних:

ء	'	ط	t
ب	b	ظ	d/z
ت	t	ع	'
ث	th/th	غ	g
ج	j	فا	f
ح	h	ق	q/g
خ	h	ك	k
د	d	ل	l
ذ	d	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	ه	h
س	s	و	w
ش	ʃ	ي	y
ص	ʃ		
ض	d		

ВСТУП

Актуальність теми. Потреба в даному магістерському дослідженні зумовлена недостатнім рівнем дослідження діалектів арабської мови, зокрема сирійського діалекту. На сьогодні в українській арабістиці існує недостатня кількість наукових праць з арабських діалектів, особливо сирійських. Відтак, постає потреба в нових ґрунтовних місцевих та міжнародних дослідженнях у галузі мовної ситуації у світі, а також особливостями арабських діалектів.

Мета і завдання дослідження. Метою даної роботи є виявлення сутності, структури, семантичних особливостей та закономірностей функціонування та розвитку в сучасних умовах сирійського діалекту арабської мови.

Відповідно до поставленої мети сформульовано такі завдання:

- розглянути місце сирійського діалекту в системі арабських діалектів;
- описати історично-сформовану мовну ситуацію в країнах використання сирійського діалекту;
- визначити основні типологічні особливості сирійського діалекту арабської мови;
- з'ясувати джерела становлення лексичної системи сирійського діалекту;
- проаналізувати лексичні особливості неформального мовлення сирійського діалекту арабської мови;
- розробити класифікацію сирійських діалектизмів.

Об'єктом даного дипломного дослідження виступають історичні особливості, синтаксичні та граматичні структури сирійського діалекту арабської мови.

Предметом дослідження є історичні, структурні, семантичні та функціональні особливості сирійського діалекту арабської мови.

Методи дослідження. Методологічна основа даної магістерської праці визначена метою та завданням даної роботи.

В магістерській праці використано сукупність філософських і загально-правових методів наукового пізнання. Відповідно, застосовані загальнонаукові методи наукового пізнання, такі як комплексний, міждисциплінарний, формально-логічний та метод системного аналізу.

Також, в цій роботі використані наступні методи:

- а) описовий метод, що використовується для аналізу, інвентаризації та систематизації досліджуваних мовних явищ на сирійському діалекті арабської мови;
- б) компаративний метод - при порівнянні словникового запасу сирійського діалекту арабської, а також інших арабських діалектів;
- в) компонентний аналіз - при виділенні морфем, характерних для сирійського діалекту;
- г) метод діахронічного опису - при вивченні шляхів формування лексичної системи сирійського діалекту;
- д) метод систематизації - класифікувати та встановити єдність та відмінності елементів у лексичній системі сирійського діалекту арабської мови;
- д) метод класифікації - скласти класифікацію лексики сирійського діалекту арабської мови тощо.

Матеріалом дослідження послужили словник сирійського діалекту арабських країн, відео-матеріали з Youtube сирійським діалектом, матеріали із соціальної мережі facebook, soundcloud та Instagram тощо. В даній роботі також використані матеріали побутового спілкування, пісні та блоги на сучасному сирійському діалекті.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що магістерська робота є ґрунтовним філологічним науковим дослідженням сирійського діалекту арабської мови.

В результаті дослідження сформовані концептуальні положення, які мають важливе теоретичне і практичне значення, зокрема:

уперше:

- сформовано історичне обґрунтування розвитку сирійського діалекту;
- запропоновано власну класифікацію діалектів арабської мови;
- проаналізовано лексичні особливості неформального мовлення сирійського діалекту арабської мови в умовах глобалізації та розвитку мережі Інтернет;

Удосконалені положення про:

- положення про історично-сформовану мовну ситуацію в країнах використання сирійського діалекту;
- основні типологічні особливості сирійського діалекту арабської мови;
- джерела становлення лексичної системи сирійського діалекту;

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформульовані та обґрунтовані в магістерській роботі положення, висновки та пропозиції становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес в:

- *науково-дослідній сфері* – для подальшого розроблення й вирішення теоретико-прикладних проблем сирійського діалекту арабської мови; результати досліджень та ілюстративні матеріали можуть бути використані при складанні глосарія діалекту словників сирійського діалекту арабської мови, підручників з даного діалекту та словників, книг з арабської соціолінгвістики тощо.

- *освітньому процесі* – результати роботи можуть бути використаними вчителями, викладачами та студентами арабської мови при вивченні сирійського діалекту у школах і вищих навчальних закладах України, а також на спеціалізованих курсах.

Отже, результати, отримані в цій роботі, є внеском в арабські діалекти, лексикологію, соціолінгвістику та стилістику.

Апробація результатів дослідження, публікації. Апробацію результатів кваліфікаційної роботи здійснено у вигляді виступу на

Міжнародній науково-практичній конференції “Ad orbem per linguas. До світу через мови” (Київ, 13-14 травня 2021 р.).

Структура та обсяг роботи визначена метою та завданнями дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, які містять дванадцять підрозділів, висновків, резюме арабською мовою, списку використаних джерел (51 найменувань) та додатків. Загальний обсяг магістерської роботи становить 81 сторінок, з них основний текст – 76 сторінок.

1.1. ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА РОЗВИТОК АРАБСЬКОЇ МОВИ

Арабська мова як одна із найдавніших та найбільш поширених у світі має чимало форм та діалектів, що ускладнює її дослідження [1]. Це головна мова у 22 країнах, і більше 400 мільйонів людей, що нею розмовляють. Крім того, ця мова широко використовується в багатьох ісламських країнах, оскільки це духовна мова ісламу та Корану, одна з найчисленніших релігій у світі. Відповідно, арабська - симітська мова. Араби, на думку істориків, є нащадками Ізмаїла, сина Авраама та Агари, і відповідно є нащадками Сима, найстаршого сина Ноя. Згадки про них з'являються в асиро-вавилонській літературі 9 століття до нашої ери у місті Урбі, а термін Аравія пізніше з'являється разом із терміном Арібі. Таким чином, назва Аравія з'явилася в 539 році нашої ери. Так називається сатрапія, яку заснували перси. Римляни приєдналися до неї в 106 році, і відповідно північна Аравія стала називатися провінцією Аравія.

Найдавніші приклади арабської мови датуються 11 століттям нашої ери. При тому, найдавніші зразки письмових творів, що існують донині, відносяться до 6 століття хоча до приходу ісламу письменництво в арабських країнах було дуже слаборозвиненим. Загалом, проза суттєво розвивалась до появи Корану, який завдяки ритмічній та ритмічній формі став своєрідною перехідною формою між поезією та прозою. І відповідно, більшість текстів було подано у формі віршів.

В науці вважається, що існує чотири етапи формування арабської мови: найдавніший або архаїчний період, давньо арабський період, ранній арабський період та ісламський період. Але лише протягом останнього, четвертого періоду, остаточно сформувалася літературна арабська мова. Хоча

насправді, літературна арабська існувала і була поширеною до ісламізації Сходу.

Історію арабської мови вчені поділяють на декілька етапів.

1. Найдавніший або архаїчний етап. Цей період починається з відокремлення арабської мови від північно-західної гілки семітської мовної сім'ї в середині 3 тисячоліття до нашої ери. Нажаль, цей період не підтверджується жодними письмовими джерелами і може бути відновлений лише завдяки припущенням [2].

2. Давньо арабський період (9-7 століття до нашої ери): період перших джерел, знайдених у письмових пам'ятках сусідніх цивілізацій Асіро-Вавилону, у античних авторів тощо.

3. Ранній арабський період: період появи перших епіграфічних текстів, що починається в перших століттях нашої ери.

Одними з найдавніших написів вважаються сафські написи, вибиті на скелях, недалеко від міста Дамаск.

А першою книгою, написаною арабською мовою, був Коран. Він був написаний після смерті пророка Мухаммеда на основі записів, зібраних з окремих фрагментів одкровенень пророка. Це сталося за правління халіфа Омара близько 651 року нашої ери [2]. Вчені відзначають, насамперед, цілісність усієї граматичної системи арабської літературної мови від початку її появи з появою Корану. Вже задокументована історія середньовічної арабської лінгвістики бере свій початок у 8 столітті, але найважливішим періодом у розвитку арабської лінгвістичної традиції вважають 8-13 століття, тобто період до монгольських завоювань. Н.О. Іванченко говорить, що саме в цей час було створено все найкраще та найоригінальніше в арабській мові [3].

Відповідно, величезного впливу становлення арабської мови зазнало на момент завоювання Сирії та Месопотамії, коли араби вступили в контакт з носіями більш вищої культури, оскільки народи, які вони підкорили і стали частиною мусульманської імперії, вже мали Святе Письмо.

На сьогодні існує невирішене питання як арабські завойовники змогли засвоїли таку витончену дисципліну, як філологія та граматична теорія оскільки на той час вони ще не знали про філологічні засади мов. На думку авторів історичних та бібліографічних трактатів, історія арабської філології починається з четвертого праведного халіфа Алі, зятя і кузена Мухаммеда. Він надав набір певних граматичних правил Абу аль-Асваду ад-Дуалі, і після на арені з'явився аль-Сакафі, аль-Халіл б. Ахмад і Сібавей. Алі доручив своєму учню Абу аль-Асваду ад-Дуалі продовжити свої спостереження.

Збережені роботи Абу аль-Асвада ад-Дуалі засвідчують глибину його інтересу до мови та його відданості поглядам Алі, особливо його філологічним вченням. Йому приписують формулювання ключових законів арабської мови, та кілька праць безпосередньо з граматики.

З трактатів аль-Сірафі Ібн Надімачі аль-Суюті вчені роблять висновки, що в ті далекі часи вчені займалися не лише граматиною, морфологією та фонетикою, а й лексикою.

Учнем Абу аль-Асвада був Абу Амр б. Умар аль-Сакафі. Він був гарним знавцем мови, що дозволило йому виявляти помилки навіть у царя доісламських поетів Набігі аз-Зубіані. Він написав дві праці з граматики: «Al-Gami» («Збірник») та «Al-Ikmal», інша назва «Al-Mukmil» («Додаток»). Нажаль, є свідчення дослідників, що ці дві книги давно загублені і їх ніхто не бачив. Учнями Аль-Сакафі були аль-Халіл б. Ахмад та Сібавейхі. На думку арабів, відомий твір Сібавейхи «Al-Kitab» («Книга») базується на праці Аль-Сакафі «Al-Gami» ("Збірник"), яка описує закони арабської мови [3].

Тим не менше, між 1592 і 1631 роками в Європі з'явилися чотири національні підручники арабської граматики, написані мовою оригіналу. Ці роботи були широко поширені і досить популярні в мусульманському світі:

1. «Muqaddama» («Вступ»), Мухаммад Ібн Давуд б. Аджурума аль-Сангаджі (помер у 1323 році).

2. «Al-Kafiya fi-n-nahw» («Достатнє керівництво щодо синтаксису») єгипетського Усмана б. Умара б. аль-Хаджиб (1175-1249 роки).

3. «At-Tasrif» («Відмінювання») або «Mabada at-tasrif» («Основи відмінювання») «Абд аль-Ваххаб б. Ібрагім б. ‘Абд аль-Ваххаб аз-Занджані (помер після 1257 року).

4. ‘Al-‘Awamil al-mi’a» («Сто лідерів») «Абд аль-Кахіра аль-Джурджані (помер після 1078 року).

Починаючи з 1610 року численні граматичні твори були перекладені на латинську мову, що спростило їх дослідження для європейських вчених.

Друга половина 19 сторіччя також ознаменувалося публікацією відомого в арабській мовній традиції важливого граматичного трактату аль-Замахшарі «Al-Mufassal» («Поділений на розділи»), з коментарями Ібн Яіша, а також «Книги» Сібавейхі [3].

Загалом, можемо підсумувати, що описуючи доісламський період, слід зазначити, що він не позначений жодним пам'ятником, написаним літературною арабською мовою. Ісламський період починається в середині сьомого століття, його поділяють на наступні етапи:

- ранній класичний період, формування літературної та письмової норми арабської мови;
- класичний період, розквіт усіх літературних жанрів арабської мови (9 - 18 століття нашої ери);
- новітній період (кінець 18 століття - до середини 20 століття), в цей час відбувається процес формування письмової літературної арабської мови;
- сучасний період - з середини 20 сторіччя до сьогодні - період найбільшої модернізації літературної арабської мови, впливу сучасних технологій, міжкультурного спілкування та мережі Інтернет, що значно вплинуло на мовну ситуацію в світі.

У сучасному арабомовному світі Саїг Фаїз Еліас виділяє:

1) країни, в яких, незважаючи на те, що арабська мова оголошена в якості державного, різноманітні потреби суспільства забезпечуються переважно різними місцевими мовами і вживанням іноземної мови (Мавританія).

2) країни, для яких характерно не тільки проголошення арабської мови як державної, а й його широке функціонування в різних сферах (повсякденного спілкування, суспільного життя). Однак особливістю мовної життя цих країн є існування білінгвізму: вживання іноземної мови як в сфері навчання, так і в господарської та адміністративної життя. У цю групу входять головним чином країни Магрибу (Алжир, Туніс, Марокко).

3) країни, які відрізняються тим, що арабська мова в них функціонує на всіх рівнях і у всіх сферах. Спостерігається лише обмежене використання іноземної мови як мови навчання у вищій школі на деяких природничо факультетах і як мови науки. Така ситуація характерна для країн Арабського Машріка (Йорданія, Ірак, Ліван, до числа належить і Сирія) [4].

У двадцятому сторіччі науковці намагаються знайти шляхи максимального зближення живої літературної та розмовної мови та усунення двомовності в арабській мові. Єгипетський письменник аль-Хамісі був опублікований на сторінках газети «Аль-Гумхурія» зі статтею про досвід використання «середньої мови» або, як він його назвав, «подвійної розмови» в художній літературі. Він закликав письменників арабських країн максимально використати загальні слова, терміни та вирази, які стали загальними для всіх арабів, зрозумілими та поширеними у всіх територіальних діалектах арабських країн [5].

Потрібно зазначити, що сучасна арабська як літературна, так і розмовна мова не є статичною. Розмовні вислови продовжують розвиватися і постійно змінюватися та вдосконалюватися.

Великого значення мають запозичення з інших мов, інноваційні термінології, спрощення. Відповідно, постійною тенденцією в сучасній арабській мові є її оновлення або, іншими словами, модернізація.

Модернізація передбачає створення нових термінів для раніше неіснуючих концепцій. Як і більшість інших у сучасному світі, носії арабської мови досить чутливі до сприйняття ділових слів. При цьому, в арабській мові поєднується також невисока чутливість до мовних змін, оскільки більшість арабів визнають арабську мову мовою Бога [6]. На жаль, донедавна це явище не вивчалось, і в результаті дуже важко задокументувати всі зміни, що відбулися з арабською мовою та її діалектами. Втім, сучасний світ та технологічний розвиток вніс власні корективи в ситуацію з численними діалектами. Адже швидке розповсюдження соціальних мереж призвело до того, що відповідні діалекти знайшли шлях до письмових соціальних взаємодій в Інтернеті та через соціальні мережі за виключенням країн де це заборонено.

Тому, в сучасному світі є можливість задокументувати всі зміни в сучасній стандартній арабській мові [6].

Як в українській, так і в світловій літературі існує недостатня кількість досліджень діалектів, особливо пов'язаних з класифікацією текстів арабських діалектів, порівняно з іншими мовами через відсутність арабських діалектних текстових баз. В першу чергу через те, що діалекти вважалися простою народною мовою: «плебейською». На ній говорили прості люди, в той час як арабській світ надзвичайно диференційований за класами. Тому, її особливо і не досліджувалися. Втім, саме на розмовних діалектах творилася історія: формувався театр, писалися пісні, розповідалися казки, приказки, історії. Тому, важливо відтворити цей значущий для світової історії пласт культури Сходу. Проте, в мережі інтернет та в соціальних мережах дедалі частіше застосовуються арабські діалекти, що на сьогодні вважається цілком доречним як засіб спілкування і як джерело дослідження науковців.

1.2. СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ АРАБСЬКОЇ ДІАЛЕКТОЛОГІЇ

Арабська мова є однією з найпоширеніших мов у світі. Цією мовою спілкуються в Іраку, Сирії, Лівані, Ізраїлі, Йорданії, Кувейті, Саудівській Аравії, Об'єднаних Арабських Еміратах, Омані, Ємені, Єгипті, Судані, Лівії, Тунісі, Алжирі, Марокко та інших країнах. Окремі діалекти зустрічаються на територіях островних та сусідніх африканських країн, Туреччини, Кіпру, Ірану. Літературна форма арабської мови є офіційною мовою всіх арабських країн, однією з офіційних та робочих мов ООН. Загальна кількість носіїв арабської мови становить понад 400 мільйонів людей [7].

Загалом, діалект - це мова народу, точніше адаптована літературна мова до особливостей кожного регіону чи кожної окремої країни. Тобто, відносини між мовою та діалектом - це відносини між загальним та конкретним. Якщо літературна арабська мова має чіткі правила, підпорядковані нормам арабської граматики, фонетики, орфоєпії, то розмовна арабська мова такої норми не має і підпорядковується безлічі різноманітних діалектних відмінностей та, поширених в тій чи іншій арабській місцевості [8].

Наприклад, Мухаммед Шафіуддін розглядає діалект як сукупність лінгвістичних характеристик, якими розмовляє ряд індивідів у конкретному географічному середовищі, і ці характеристики є на різних рівнях: фонетичному, морфологічному, граматичному та семантичному, і відрізнити їх від решти інших діалектів на тій самій мові [9].

Відповідно, ще до ісламізації, на Сході існувала арабська мова, що за своєю суттю була мовою вищої ланки суспільства, культури або інтелігенції.

Так, як населення регіону не мало достатнього рівня освіти, то в розмовному і побутовому плані ця офіційна мова значно спрощувалася, а кожен регіон вносив свої корективи в розвиток діалекту.

Відповідно, виникло чимало діалектів арабської мови, одні з яких дуже схожі, а представники різних груп можуть взагалі не розуміти один одного. Тим паче, таких діалектів велика кількість, і кожен регіон має свої особливості.

При цьому, офіційна літературна мова і досі залишається мовою офіційного діловодства.

Таким чином, сучасна стандартна арабська мова – це офіційна мова, яка використовується в освіті та засобах масової інформації в арабському світі як у письмовій, так і в офіційній мові. Однак у щоденному спілкуванні використовується кілька діалектів залежно від країни, регіону, а також інших соціальних факторів [10]. Діалектне середовище є частиною більш широкого та всеохоплюючого середовища, що включає кілька діалектів, кожен з яких має свої відмінні характеристики, і всі вони пов'язані набором мовних явищ, що полегшують спілкування членів цих середовищ і розуміння того, що можна сказати [10].

Становлення арабської діалектології являє собою унікальне явище в світовому контексті. Загалом, територія розповсюдження арабської мови є великою, багатоманітною за кліматичних, соціальними, культурними ознаками, а також багатонаціональною. Тому, сформувалася така ситуація коли кожна окрема група осіб, поселень використовували власний діалект для спілкування між собою. І як наслідок, носії різних діалектів арабської мови не завжди можуть розуміти один одного, змусило арабів переводити коди на третю, спільну для них, мову або припиняти спілкування між собою [7], [11]. Відповідно, в науці існує чимало позиції щодо причин такої мовної багатоманітності на території Арабських країн. Серед них виділяють соціокультурні чинники та множинність різних племінних поселень на

території. Одним із факторів, що відрізняють різновиди арабських діалектів, є вплив інших мов, які раніше розмовляли або все ще розмовляють.

Крім того, причиною такої різниці в арабських діалектах є вплив мов корінних народів, що розмовляли в землях, завойованих до приходу арабів, або мов, якими розмовляли на арабських територіях під час їх колонізації іншими країнами: це часто виражається низкою запозичених слів, хоча іноді порядок слів і вимова звуків. Однак головним фактором, що спричинив значну кількість діалектів, є зміна значень класичних форм.

В свій час деякі вчені виявляли інтерес до різниці між арабською мовою в різних частин Халіфату. Наприклад, Аль-Джахіз (775-868) вказував, що міське населення розмовляє відповідно до діалектів племен, що оселилися в них, і це пов'язано з різницею в діалектах жителів Куфи і Басри, Леванта та Єгипту [12].

Інші науковці звертали увагу на відмінності в мовленні між представниками різних соціальних груп. Наприклад, Ібн Халдун (1332-1406) у своїй праці «Мукаддіма» присвятив розділ відмінностям у мові осілих жителів та кочових бедуїнів. Він зазначив, що кожен регіон має свій діалект, східні діалекти відрізняються від західних, а андалузський - окремо від інших діалектів. За словами Ібн Халдуна, зміни в арабській мові викликані контактами з неарабським населенням завойованих територій. Він охарактеризував діалект Магрибу як "іншу мову", яка виникла в результаті змішування з місцевими берберськими мовами. Зміни у східних діалектах, на його думку, виникли через контакт з перською та турецькою мовами [12].

Діалектна основа арабської мови надзвичайно розгалужена та різноманітна. Відповідно, і всередині країни в різних поселеннях та регіонах існують різні місцеві діалекти. Передбачається, що в перші століття нашої ери арабська мова являла собою сукупність тісно пов'язаних між собою племінних діалектів, поширених у центральних і північних районах Аравійського півострова [12].

Разом із племінними та територіальними діалектами вони сформували унікальну форму поетичної мови. Пізніше, опрацьовані усні форми єдиної міжплемінної мови стали основою для формування літературної та письмової спільної арабської мови. За науковими даними, в перші століття нашої ери арабська мова являла собою сукупність тісно пов'язаних між собою племінних діалектів, поширених у районах Аравійського півострова. Разом із племінними та територіальними діалектами вони сформували унікальну форму мови поезій. Також, в той час була сформована унікальна усна форма мови священиків та ворожінь. Згодом опрацьовані усні форми єдиної міжплемінної мови стали основою для формування спільної літературної та писемної арабської мови. Таким чином, арабську мову було зведено до сукупності правил писемності та спілкування, що становило літературну арабську мову. Незважаючи на складність вивчення та використання літературну арабську мову було визнано як офіційною мовою для всіх арабомовних країн.

В той час, коли літературна форма арабської мови є більш-менш єдиною літературною мовою арабської мови для всього арабського світу, то розмовна мова представлена у багатьох місцевих народних варіантах, серед яких виділяється сирійський діалект. Отже, так історично склалося що паралельно розвивалися літературна арабська мова, що є мовою офіційного спілкування та місцеві діалекти.

Натомість, в країнах Арабського Сходу активно продовжували використовуватися місцеві діалекти, переважно в усному та побутовому спілкуванні. Тобто, ситуація в арабській мові - це класичний випадок диглосії, в якому письмова формальна мова істотно відрізняється від розмовної мови. Сучасна стандартна арабська, що значною мірою сформувалася на класичній арабській мові, є офіційною письмовою мовою, яка використовується у державних справах, новинах, засобах масової інформації, книгах та освіті. Це мова документообороту та офіційного

діловодства. Натомість, розмовна мова (діалекти) широко варіюється в арабському світі залежно від країни [9].

Маємо відзначити, що явище діалектології існує в багатьох країнах світу. Проте унікальність арабської діалектології в тому, що співіснує дві або більше мов в одному середовищі, що становить собою диглосію.

Диглосія в арабському середовищі становить науковий інтерес не одного покоління світових вчених та дослідників арабістів. Численні дослідження розглядали таку диглосичну ситуацію, виявляючи широку мовну відстань між діалектами, зокрема на синтаксичному та морфологічному рівнях. Також, досі існує дискусія щодо можливості вважати такі діалекти окремими мовами, говірками чи просто місцевими наріччями.

Виходячи з вищевказаного підсумуємо, що на сьогодні в арабському світі склалася унікальна ситуація, де сформувалося мовне явище «диглосія», що за своїм змістом є природним використанням двох окремих типів однієї мови або діалектів, як правило, в різних комунікативних цілях.

Можемо зробити висновок, що мовна ситуація ускладнюється диглогією мови, тобто, літературна арабська співіснує з численними національними народними мовами або діалектами.

Загалом, арабська мова є одна з найбільш швидкозростаючих та поширених мов у світі. В даний час арабські діалекти класифікуються за двома основними параметрами: соціальним та територіальним. За соціальними характеристиками вони поділяються на діалекти кочівників і осілих, а останні, в свою чергу, міські та сільські. Проте, географічний поділ перекриває соціальний поділ діалектів і на сьогодні є багато підходів до географічного поділу. В той час, коли літературна форма арабської мови є більш-менш єдиною літературною мовою арабської мови для всього арабського світу, то розмовна мова представлена у багатьох місцевих народних варіантах, серед яких виділяється сирійський діалект.

Таким чином, можемо зробити висновок, що арабська діалектологія була сформована історично і вона є відображенням особливостей кожної національної групи. Відповідно, дослідження кожного окремого діалекту вимагає дослідження національних, історичних контекстів даного регіону, і особливостей його розвитку.

1.3. КЛАСИФІКАЦІЯ АРАБСЬКИХ ДІАЛЕКТІВ

Арабські діалекти або мови є надзвичайно різноманітними за своєю суттю та змістом. З огляду на широке розмаїття існуючих арабських діалектів та їх розподіл на величезній території, їх класифікація завжди була і залишається дискусійною темою для багатьох вчених. Адже кожен регіон, місцевість мали свої особливості в мові. Іноді, такі особливості можна було зрозуміти лише по вимові чи акцентуванні. Також, розмовна мова існувала в основному, в усному мовленні, розповідях, казках, театрі та музиці. Відзначимо також, що мова також була атрибутом престижу, і відповідно мову міста, центру намагалися наслідувати.

Саме тому, залежно від принципів, що лежать в основі класифікації, існує два ключові типи класифікації арабського діалекту: територіальна та соціолінгвістична класифікація [10], [11], [12].

Як зазначалося вище, відповідно до соціальних характеристик, арабські діалекти поділяються на мови/діалекти кочівників і осілих, а останні, в свою чергу, міські та сільські.

За відомою територіальною класифікацією Теодора Ньольдеке, арабські діалекти переважно поділяють на дві групи:

- східні (машрикські),
- західні (магрибські).

Відповідно, Теодор Ньольдеке визначав, що східні нарідччя – це ті нарідччя, на яких розмовляють араби в Азії, а західні – це ті нарідччя, на яких розмовляють араби в Африканських та Європейських країнах, що примикають до басейну Середземного моря [13].

Втім, А. Ю. Кримський засудив класифікацію Теодора Ньольдеке за занадто широкий і невизначений поділ арабських діалектів лише на дві групи. А. Ю. Кримський відповідно, вважав, що варто дотримуватися традиційної класифікації на чотири групи:

- аравійська група;
- група Сирії та Месопотамії;
- група Єгипту;
- група Магрибу: країн Північної Африки та колишньої арабської Європи [13].

Іншої класифікації притримується російський мовознавець Шарбатов, пропонуючи класифікацію на східну та західну групи.

Відповідно, східні група включає:

- центральноаравійську підгрупу (саудівський діалект);
- східноаравійську підгрупу (бахрейнський, кувейтський, катарський, еміратський діалекти);
- південноаравійську підгрупу (північноєменський, південно-єменський, оманський);
- іракський діалект;
- сирійсько-палестинську підгрупу (сирійський, ліванський, йорданський, палестинський);
- а також єгипетський та суданський діалекти.

За Шарбатовим західна група відповідно включає:

- магрибські діалекти (лівійський, алжирський, марокканський, туніський, мавританський (хассанія);
- мальтійські мови;
- мертві андалузський та сицилійський діалекти [13].

Загалом, світові вчені та науковці, притримуються поглядів А. Ю. Кримського. Втім, також існують інші погляди на класифікацію арабських діалектів. Наприклад, відомою та загальновикористовуваною в англomовному просторі є класифікація американського арабіста Кіс Вестіга, який в свою чергу поділяє арабські діалекти на:

- західні діалекти (магрибські діалекти; андалузський діалект);
- центральні діалекти (єгипетський діалект; суданський діалект);
- північні діалекти (левантійські діалекти: сирійський, ліванський, палестинський тощо; іракський діалект); та
- південні діалекти (аравійські діалекти (діалекти Перської затоки, бахарнський діалект, наждійський діалект, хіджазький, єменський), периферійні діалекти (центральноазіатський, хузестанський діалекти)) [13].

Досліджуючи кожну групу окремо, А.Ю. Кримський вказує, що аравійські нареччя значно віддалені від літературної мови, не зважаючи на те, що територія Аравійського півострова є батьківщиною ісламу. Причиною є велика територія на яку вони поширюються та внутрішньомовні процеси.

Другу мовну групу складають мови Сирії та Месопотамії, що майже одноголосно підтримується вченими-арабістами.

Відповідно, саме до цієї групи належить сирійсько-палестинська за А.Ю. Кримським або левантійська за Кісом Вестігом підгрупа, а також месопотамська підгрупа (іракський діалект). Відповідно, носії сирійсько-палестинської та месопотамської підгруп розуміють один одного.

Сирійський діалект мав неоднозначну історію формування та впливу, і тому відповідно є об'єктом багатьох дискусій. Великої уваги А.Ю. Кримський приділив дослідженню саме сирійського діалекту в період з 1896 по 1898 роки під час подорожі. Специфікою цієї групи діалектів є те, що вона має в собі значний вплив давньоарамейської мови, частково іудео-фінікійської. А.Ю. Кримський визначав, що саме мова Сирії та Палестини найбільш близька до літературної арабської мови. Також, зазначимо, що

сирійський діалект мав значний вплив запозичень з інших мов, а також шкіль літературної арабської мови, що в свій час були поширені на території міст Дамаск, Алеппо, Багдад.

А. Ю. Кримський приділив увагу відмінностям в іранської та сирійської групах: надмірна сирійська імаль (ل), а також вимову сирійцями звука ج як [ж], а не як [дж], а також промову звука ʕ як [ʔ] (гамза).

Також, відоме активне використання префіксу ب у дієсловах теперішнього-майбутнього часу, вимову сирійцями короткого голосного [a] як [e], а також вживання сирійцями численних запозичень з італійської мови, в той час як іракці в більшій мірі мають запозичення з турецьких та перських слів [13].

Єгипетська група, що є третьою в класифікації А.Ю. Кримського, включає не тільки діалекти Єгипту, але й Судану та інших південніших країн Африки. Єгипетська група діалектів є значно ближчою до сирійсько-месопотамських, аніж до магрибських, незважаючи на їх спільне географічне положення – на півночі Африки. Також, А. Ю. Кримський відмічав, що якщо лексично діалекти цих двох країн дуже подібні, то фонетично вони дуже відрізняються між собою. Відповідно, останню четверту групу діалектів за А.Ю. Кримським є магрибські діалекти. Наприклад, андалузський діалект арабської мови виник в результаті арабських завоювань Іспанії. Відповідно, розвиток та розповсюдження цього діалекту датується 9 століттям, а наприкінці 15 століття арабів було вислано з Іспанії, а їх мова була знищена до 17 сторіччя. Та сама доля чекала сицилійський діалект арабської мови, який був викорінений з Сицилії задовго до андалузського діалекту Іспанії.

Доречно Т.О. Босак вказує на відсутність у А.Ю. Кримського поділу діалектів на міські, сільські та бедуїнські [13], що на наш погляд також становить вагомий вплив на класифікацію та поділ діалектів на групи. Відповідно, бедуїнський вплив на діалекти досліджувався в працях зарубіжних вчених, що визнавали необхідність спрощення будь-якого діалекту в умовах кочового життя.

Отже, сирійський (сирійсько-палестинський) діалект почав формуватися в середині 7 століття під впливом сирійської мови, що подібної до арабської, була широко поширена в Сирії до культурної асиміляції арабів з іншими народами. Сирійський діалект відрізняється від літературно-арабської та інших арабських діалектів певними фонетичними, лексичними та граматичними характеристиками [14].

Також, більшість сиро-палестинських діалектів демонструють типові характеристики усталених діалектів: глуха вимова арабської літери / q / як / ʕ /, пауза у вимові міжзубних приголосних, втрата різниці між чоловічим та жіночим родами у займенниках другої та третьої особи множини та дієслів [15].

Дослідники-арабісти поділяють сиро-палестинські діалекти на три основні групи:

- ліванський та центрально-сирійський діалекти, ліванський діалект (включаючи бейрутський) та центрально-сирійський діалект (включаючи дамаський діалект). До цієї ж групи входять діалекти релігійної спільноти друзів маронітів та християн Кіпру;
- діалекти Північної Сирії, включаючи алеппський діалект;
- палестино-йорданські діалекти, до яких належать міські діалекти Палестини, сільські діалекти Центральної Палестини, палестинські та південно-йорданські діалекти [15].

Таким чином, можна говорити про унікальність розвитку арабських діалектів в соціо-історичних умовах, та їх становище на сьогодні. Невважаючи а численні спроби розвинути єдину для всіх арабів мову, арабські діалекти продовжують існувати, породжуючи чимало наукових питань та теорій. Відповідна багатозначність арабських слів також стає перешкодою для повного розуміння арабів різних територіальних груп.

На наш погляд також варто звернути увагу на поділ арабських діалектів на групи відповідно до соціального положення носіїв, адже літературна

арабська мова доступна для детального вивчення та розвитку у арабів середнього та вищих класів. Також, вважаємо, що частковому формуванню діалектології сприяє також поділ на професії арабів, досить закриті професійні спілки та передачу професії у спадок, внаслідок чого також формуються окремі лінгвістичні особливості.

1.4. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ НА ТЕМУ СИРІЙСЬКОГО ДІАЛЕКТУ В АРАБСЬКІЙ МОВІ

Перш за все, маємо відзначити, що дослідженню арабської мови та її діалектів в різний час займалися багато вчених арабістів. Втім, сирійський діалект не був досліджений достатньо, можливо через суспільно-політичні, кліматичні та інші чинники.

Якщо в світовій арабістиці можна віднайти дослідження сирійського діалекту, то на теренах сучасної України їх надзвичайно мало, і досить багато з них досліджують питання лінгвістичних особливостей сирійського діалекту арабської мови дотично.

В першу чергу, відзначимо, що значне дослідження сирійського діалекту було зроблено А.Ю. Кримським, що під час відряджень до Сирії, детально дослідив та описав місцеві діалекти, а також їх класифікував.

Також, ще в 1929 році Семенов Д.В. видав Хрестоматію розмовного арабської мови (сирійське наріччя), де досліджувався сирійський діалект [16].

Відомими дослідженнями є праці В.С. Рибалкіна, що вніс величезний вклад у дослідження світової арабістики, та сирійського діалекту зокрема. Визначним для арабської лінгвістики стало дисертаційне дослідження В.С. Рибалкіна «Арабська лінгвістична традиція» 2000 року [17].

Також, вплив на дослідження мали праці в лінгвістичному напрямі та в дотичних сферах. Досліджуючи праці вчених, ми використали історичних підхід, аналізуючи роботи за їх хронологією.

Наприклад, в 1999 році Х.М.Аммар присвятив свої наукове дослідження ліванській проблемі в миротворчій діяльності Ліги арабських держав і Організації Об'єднаних Націй (1975-1989 років) [18].

Хассунех Мохаммед Мохаммед Муса Абдель - Фаттах в роботі «Лінгвістична в дослідженні концепція арабо-мусульманського філолога 10 століття Ахмада Ібн Фариса на матеріалі його трактату "Фікг ал-луга ва сунан ал-араб фі каламіга» (Київ, 1999) здійснив переклад багатьох арабських термінів, які не мають еквівалентів у слов'янському мовознавстві, що сприяло подальшому розвитку національного розвитку термінологічного апарату арабської лінгвістики та юриспруденції [19].

М.Д. Туркмані в 2000 році досліджував формування умов стійкого розвитку економіко-екологічних систем (на прикладі Сирійської Арабської Республіки) [20], що мало суттєвий вплив на відносини україно-арабських світів. В 2000 році Б.Н. Аюб досліджував уд у сучасній арабській музичній культурі: виконавську та композиторську творчість [21].

Альфакі Мохамед Фадель Ахмед в 2002 році досліджував тему соціокультурних процесів в сучасному арабському світі: зміна основних парадигм [22], де він розкрив суть трансформаційних явищ в арабському світі, головним чином у соціально-культурній сфері. В роботі також досягнуто найбільш об'єктивних узагальнень щодо етапів та стадій проходження ряду духовних та соціальних процесів у даному регіоні. Вченим було виконано наступні дослідницькі завдання щодо найважливіших питань: розкриття феномену різних аспектів трансформації арабського світу в контексті формування нової соціокультурної парадигми ХХІ століття, визначення основних параметрів цієї парадигми стосовно арабського Сходу;

осмислення культурологічного аспекту соціальних та духовних перетворень в арабському світі; з'ясування ролі економічних та ідеологічних факторів у формуванні інноваційної картини арабської цивілізації; тощо.

Рижих В. І. в роботі 2004 року «Дієслівна система арабської літературної мови: неправильні дієслова»^[23] досліджує питання спряження різних типів неправильних дієслів. На основі арабських джерел були розроблені правила написання гамзи та злиття однакових приголосних, які необхідні, перш за все, для злиття гамзо та подвійних дієслів. У роботі вперше представлена детальна класифікація неправильних дієслів, і відповідно, було чітко розмежовано правильні та неправильні дієслова на основі відомих принципів, що використовуються в загальній лінгвістиці, та з урахуванням традицій, що склалися в арабській лінгвістиці; подано повний перелік конкретних дієслів з усіма типами порушень. На основі розробленої схеми класифікації та трансформації слабких звукосполучень пропонуються нові положення щодо відмінювання слабких дієслів.

Мухаммед Шафіуддін [24] в роботі 2007 року досліджує погляд арабських вчених на діалекти, їх концепції в різний час, а також причини та передумови виникнення арабської стандартної мови.

Імад І.А. Сбієх в роботі «Методи опрацювання зображень текстів арабської абетки» [25] 2008 року досліджував особливості акустичного дослідження акценту сирійського діалекту арабської мови. Оскільки мало зроблено щодо сирійської арабської, ця робота вважається першим акустичним дослідженням акценту на сирійській арабській. Результати показали, що стать та регіон не мали суттєвого впливу на сприйняття простих та наголошених.

Імад І.А. Сбієх робить висновок, що жінки більше усвідомлюють наголос, ніж чоловіки, тоді як чоловіки більше усвідомлюють наголос у фрикативах. Крім того, Алеппо демонструє більше акустичний розвиток сирійського акценту, ніж Дамаск.

А. Almbark Rana в 2008 році в США провів дослідження сирійського діалекту [25]. Ця робота вважається першим акустичним дослідженням акценту на сирійській арабській. Результати показали, що стать та регіон не мали суттєвого впливу на сприйняття простих та наголошених звуків.

Іса Уейн Мерфі в 2014 році в Дубліні здійснив дослідження «Використання заперечення в сирійсько-арабському реченні, фразі та слові» [26], де вказав на низку відмінностей сирійської арабської в запереченні завдяки унікальних засобам.. У дисертації подано опис рольової та довідкової граматики повного спектру лексичних, морфологічних та аналітичних засобів, що використовуються сирійською арабською мовою для кодування заперечення шаруватих структур дієслова, речення, іменника та іменної фрази. Дослідження Іси Уейн Мерфі показало, що в сирійській арабській мові використовуються окремі негативні частинки, щоб кодувати широкомасштабне заперечення речень та вузьке заперечення складових частин, а також використовує різноманітні та цікаві засоби для вираження категоричного заперечення. Він також виявив, що хоча сирійська арабська мова в більшості відноситься до ширшої левантійської родини арабських діалектів, її стратегія заперечення тісніше узгоджується з арабськими діалектами Іраку та держав Арабської затоки.

Пізніше, в 2014 році в Києві А.С. Кулібаба досліджувала мову арабської пісні Східного Середземномор'я [27], що мало вплив на дослідження діалектології та діалектів арабської мови. В тому ж році М.Ю. Лихошерстова захистила дисертацію, досліджуючи функціонально-семантичне поле темпоральності в арабській і українській мовах (Київ, 2014) [28].

Далі, знову ж в 2014 році А.Р. Мацкевич досліджував типологію семантико-прагматичних засобів вираження модальності в українському й арабському публіцистичному тексті (Київ, 2014) [29].

Специфіку сучасної мови арабських країн досліджував 2014 року Бекіров Р.О. в роботі «Лексико-семантичні та граматичні особливості дієслівних фразеологізмів сучасної арабської мови» (Київ, 2014) [30].

Лявданський О.К. в 2010х роках досліджував проблему впливу новоарамейських діалектів на класичний сирійський мову в її лексичному аспекті. Вченим на прикладі аналізу декількох новоарамейських термінів, запозичених в класичний сирійський, показано, що в наявних лексикографічних описах класичного сирійського ці запозичення представлені поверхнево. Нові публікації новоарамейських діалектів дозволяють значно розширити джерельну базу дослідження впливу діалектів на класичну сирійську мову. Виявляється, що лексичні новоарамейізми в основному обмежені пам'ятками, близькими до фольклору (рукописи з змовами і народна медицина) [31].

А відповідно в 2015 році Х.Н. Рахім в своїй дисертації вивчав політичні процеси на Близькому Сході у висвітленні західних та арабських мас-медіа (Київ, 2015) [32].

Втім, варто відзначити, що суттєві дослідження арабської мови та її діалектів були проведені на теренах Російської Федерації. Наприклад, Крилов О.О. в 2017 році досліджував «Социолінгвістические, лингвокультурологические и функционально-прагматические особенности речевого поведения носителей арабского и русского языков» (Москва, 2017) [33]. Дисертація присвячена одній з актуальних проблем мовної діяльності - дослідження характеру мовної поведінки арабомовних та російськомовних комунікаторів в ситуаціях повсякденного спілкування з урахуванням соціолінгвістичних, лінгвокультурологічною і функціонально прагматичних особливостей арабської та російської мовних особистостей на всіх рівнях книжково-письмового та побутово-розмовних ідіоми, а також невербальних засобів, корелюють з конкретними мовними актами мовної комунікації.

М.Г. Герасимов захищав дисертації на тему «Сирійська арабська республіка в 1963-2000х роках: трансформація національної ідентичності» в Москві в 2018 році. В роботі було приділено увагу питанням національних особливостей та меншин на території Сирії, а також національній ідентичності [34]. Згідно, М.Г. Герасимова сирійська національна ідентичність розглядається в контексті арабського націоналізму, ідеології, яка виявилася на піку популярності на Близькому Сході в середині 20 століття. Історична паралель між процесами в різних частинах регіонах, запущеними розпадом Османської імперії і поділом між ісламським і арабським проектами, поміщає Сирію в рамки цілого комплексу спільних наукових проблем, пов'язаних з ідентичністю. Серед них М.Г. Герасимов відзначає дослідження особливостей становлення націй у колишніх колоніальних країнах, де Сирія може бути сусідами з країнами Африки і Південно-Східної Азії, і дослідження проблем ісламізму, як радикальної відповіді на крах останнього халіфату (султан Османської імперії носив також титул халіфа). Однак, на відміну від країн Африки, які в доколоніальний період мали відносно невеликий досвід власної державності, або ж сусідній Йорданії, де серед кочового населення традиційно переважали не національна чи етнічна, а племінна ідентичність, Сирія була батьківщиною древніх, доарабського міських центрів, Дамаска і Алеппо, і її культурну спадщину має більш глибоке коріння, ніж у «еталонних» європейських націй.

Алабдалла Нада в роботі 2021 року «Специфика сценической речи в драматическом театре Сирии: к проблеме освоения диглосии сирийскими актерами» досліджує диглосію та багатомовність сучасних акторів в Сирії (Москва, 2021) [8]. Драматичний театр Сирії, як і театри Єгипту, Іраку, Ємену, Лівану, розмовляє з публікою на арабській мові. Тут і ховається корінь усіх мовних проблем сирійських акторів. Справа в тому, що арабська мовна культура неоднорідна [8].

Також, сучасні дослідники левантійських діалектів в мережі інтернет (Kathrein Abu Kwaik, Motaz Saad, Stergios Chatzikyriakidis, Simon Dobnik) поділяють відповідні ресурси на: ресурси, що об'єднують усі левантинські діалекти в одну групу; ресурси, де представлені окремі левантинські діалекти, але жоден з них не містить усіх діалектів, які нас цікавлять [9]. На наш погляд можна ще виокремити третю групу: ресурси, що досліджують відмінності в діалектах. Також, хочемо акцентувати увагу на дотичній групі сучасних досліджень, що включають адаптацію сирійських біженців до умов проживання в нових умовах та особливості їх вивчення мови країни проживання [35].

Загалом, переважна більшість сирійців-біженців залишаються наступних в дев'яти країнах: Німеччина, Туреччина, Швеція, Данія, Норвегія, Франція, Малайзія, Австрія та Румунія, куди вони втекли подалі від тривалої війни в Сирії. Досить багато дослідження виявило різноманітні труднощі, що стосуються економічних, особистих, соціальних, лінгвістичних, часових та психологічних факторів. Рекомендації дослідників були класифіковані на такі, що стосуються біженців, громад та органів влади відповідних країн. Тривожна кількість сирійських біженців шукала притулку в неарабомовних країнах, таких як Туреччина, Німеччина та Швеція, через триваючу війну в Сирії. Переважна більшість мігрантів мала проблеми з вивченням мови в країні перебування. Фактори, пов'язані з мовою, були пов'язані насамперед із вимовою, словотвором та довжиною, граматиною, словниковим запасом та розривом між стандартною мовою та діалектом. Учасникам у Німеччині було дуже важко оволодіти німецькою мовою. Синтаксис німецької мови був описаний сирійськими біженцями в Німеччині як складний і має дуже довгі слова та вирази. Проблема турецької мови полягала в тому, що вона є сумішшю мов, як зазначили учасники; в ній є різне словотворення та інша семантика. Датська, навпаки, спричиняла проблеми у вимові, тоді як малайська виявилася складною в граматиці, словниковому запасі та вимові.

Більше того, біженці зіткнулися з труднощами між мовою, яку вони вивчали на заняттях, та розмовною мовою, якою користувалися шведці, разом із багатозначним словниковим запасом, вбудованим у шведську мову [35].

Що стосується соціальних труднощів у засвоєнні цих мов, то німецька та французька громада, на думку деяких біженців, виявилася дуже консервативною та одномовною. Вони бояться спілкуватися з незнайомцями та не докладають зусиль для вивчення мов інших національностей у своїх країнах [35]. Відповідно, така примусова міграція ставить нові перспективи та вимоги до лінгвокультурного розвитку.

На наш погляд, актуальність та ці дослідження свідчать про подальші зміни, що будуть відбуватися в діалекті, особливо розширення територіальне діалекту та запозичення іноземних слів у спілкування.

Відповідно, гео-політична ситуація має вагомий вплив на лінгво-культурний розвиток мови, тому вважаємо, що завдяки мережі інтернет, соцмережам запозичення з цих мов будуть поступово впроваджуватися в сирійський діалект.

Отже, можемо зробити висновок, що арабські діалекти є досить складним явищем, саме завдяки своєму розмаїттю, багатоманітності. Відповідно, діалекти було поділено в різні групи, залежно від типу класифікації. На сьогодні не існує єдиного поділу арабських діалектів на групи, проте є класифікації визнані та більш поширені в науці. Особливістю діалектів те, що вони існують, в основному, в усному середовищі. А тому їх дослідження особливо в історичному контексті ускладнюється.

ВИСНОВКИ ДО 1 РОЗДІЛУ

На основі даного розділу можемо зробити висновок, що арабська мова має великий вплив та поширення на світові території. Це основна мова у 22 країнах, на якій говорять понад 400 мільйонів людей.

Існує чимало класифікацій арабських діалектів, що зумовлено суспільно-політичними, релігійними та культурними чинниками. Великого значення для поділу на групи мало запозичення слів та виразів з інших мов. І хоча літературна форма арабської мови є єдиною літературною мовою арабської мови для всього арабського світу, розмовна мова представлена в багатьох популярних місцевих варіантах.

В науковій літературі бракує досліджень діалектів, особливо тих, що стосуються класифікації арабських діалектних текстів, порівняно з іншими мовами через відсутність арабських діалектних основ тексту. Однак арабські діалекти все частіше використовуються в Інтернеті та соціальних медіа, що

зараз вважається цілком доречним як засіб спілкування та як джерело досліджень для науковців.

Дослідження кожного окремого діалекту вимагає вивчення національних історичних контекстів регіону та особливостей його розвитку. Відповідна двозначність арабських слів також стає перешкодою для повного розуміння арабів різних територіальних груп. Загалом, арабські діалекти - явище досить складне, саме через їх різноманітність. Відповідно, діалекти були поділені на різні групи за типом класифікації. Сьогодні немає єдиного поділу арабських діалектів на групи, але є визнані класифікації і вони більш поширені в науці. Особливістю діалектів є те, що вони переважно зустрічаються в усному середовищі. Тому їх вивчення є особливо складним в історичному контексті.

На нашу думку, також варто звернути увагу на поділ арабських діалектів на групи відповідно до соціального статусу місцевих носії мови, оскільки літературна арабська мова доступна для вивчення та детального розвитку арабів середнього та вищого класу. Так само ми вважаємо, що частковому формуванню діалектології сприяє також поділ на професії арабів, досить закриті союзи та передача професії у спадок, що також перетворюється на формування певних мовних особливостей. В українській літературі та легкій літературі бракує досліджень щодо діалектів, особливо тих, що стосуються класифікації текстів арабських діалектів, порівняно з іншими мовами через відсутність текстової граматики для арабських діалектів. По -перше, тому, що діалекти вважалися простим сленгом: «поширений». На ньому говорили звичайні люди, тоді як арабський світ вкрай дискримінаційний за класами. Тому він спеціально не вивчений. Однак історія творилася розмовними діалектами: формувався театр, писалися пісні, писалися казки, прислів'я та оповідання. Тому важливо відтворити цей важливий для світової історії шар східної культури. Однак арабські діалекти

все частіше використовуються в Інтернеті та соціальних мережах, які зараз добре підходять як засіб спілкування та як джерело досліджень для дослідників.

РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СІРІЙСЬКОГО ДІАЛЕКТУ В АРАБСЬКІЙ МОВІ

2.1.МЕТОДОЛОГІЯ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СІРІЙСЬКОГО ДІАЛЕКТУ В АРАБСЬКІЙ МОВІ

Методологічна основа даної магістерської роботи з дослідження сирійського діалекту арабської мови визначається метою та завданнями даної роботи. Ця магістерська робота використовує сукупність загальних філософських та лінгвістичних методів наукового пізнання.

Отже, в даній роботі по дослідженню сирійського діалекту арабської мови використовуються загальнонаукові методи наукового пізнання, такі як

комплексний, міждисциплінарний, формально-логічний та метод системного аналізу. Завдяки міждисциплінарному методу ми можемо дослідити особливості розвитку сирійської культури, мистецтва та геополітичної ситуації, що впливають на особливості розвитку сирійського діалекту. Відтак, в нас є можливість проаналізувати чинники та їх вплив на розвиток мовного середовища на території сучасної Сирії. До зовнішніх чинників ми відносимо впливи різних культур (грецької, французької) сусідніх держав. Також, особливості та побуту та культури бедуїнів, які вплинули на розвиток мовного середовища на території Сирії.

Відповідно, до внутрішніх чинників відносимо історичний розвиток, суспільно політичні зміни в країні тощо.

Маємо наголосити, що завдяки синергії культурних, історичних, кліматичних та геополітичних чинників сформувалася сучасна мовна ситуація на території Сирії. Саме тому, в роботі ми досліджуємо історичний розвиток та вплив вище визначених чинників та розвиток сирійського діалекту в арабській мові.

Завдяки методу системного аналізу та порівняльному методу ми можемо провести аналіз та порівняти мовну ситуацію на території в різні історичні періоди, а також передбачити їх подальший розвиток.

Крім того, у цій роботі використовуються такі методи:

а) описовий метод, що використовується для аналізу, узагальнення та систематизації мовних явищ, що вивчаються на сирійському діалекті арабської мови;

б) порівняльний метод: шляхом порівняння лексики сирійського діалекту арабської, а також інших арабських діалектів в різні історичні періоди;

в) компонентний аналіз: при виділенні характерних морфем сирійського діалекту;

г) метод діахронічного опису: шляхом вивчення шляхів формування лексичної системи сирійського діалекту;

д) метод систематизації: класифікувати та встановити єдність та відмінності елементів у лексичній системі сирійського діалекту арабської мови, а також визначити їх історичні передумови;

д) метод класифікації: зробити класифікацію лексики сирійського діалекту арабської та ін.

Дослідним матеріалом був словник сирійського діалекту, відео з сирійським діалектом та історичними дослідними матеріалами з Youtube, відповідні матеріали на сирійському діалекті із соціальної мережі Facebook та Instagram тощо. У цьому документі також використовуються щоденні комунікативні матеріали, пісні та блоги на сучасному сирійському діалекті.

Отже, робимо висновок, що завдяки визначеним методам ми змогли дослідити понятійний апарат, особливості та ознаки сирійського діалекту в арабській мові.

2.2. ГЕНЕЗА СИРІЙСЬКОГО ДІАЛЕКТУ В АРАБСЬКІЙ МОВІ

Діалекти арабської мови широко відрізняються між собою і залежать від географічного положення та соціально-економічних умов носіїв. Частіше діалекти арабської мови класифікують за п'ятьма домінуючими групами: Магриб (Лівія, Туніс, Алжир, Марокко та західна Сахара), єгипетський (Єгипет та деякі частини Судану), Левантинський (Палестина, Сирія, Ліван та Йорданія), Іракський (Ірак) та Перська затока (Катар, Кувейт, Бахрейн, Об'єднані Арабські Емірати, Саудівська Аравія, Оман, Ємен). Можна

визначити інші різновиди, наприклад, йорданський діалект можна розділити на міський, сільський та бедуїнський [9].

Офіційна стандартна арабська мова та діалектна арабська мають значну кількість лексичних, семантичних, синтаксичних та морфологічних особливостей, але є також кілька відмінностей [9].

Мухаммед Шафіуддін [10] вказує, що дослідження діалектів на сьогодні є одним із найскладніших явищ в арабській мові, особливо через відсутність достатнього матеріалу серед робіт стародавніх вчених. Проте, такі дослідження надзвичайно актуальні на сьогодні через потребу у взаєморозумінні арабських націй.

Слід зазначити, що, незважаючи на те, що левантинські діалекти схожі один на одного, між ними існує ряд відмінностей, до яких відноситься і різне звучання, різна вимова, різні акценти в словах.

До причин, чому виділилося так багато діалектів відносять:

- складність літературної мови, що сприяло її спрощенню;
- відсутність акценту в письмі, що формує можливість різного звучання;
- особливості країни;
- геополітичне становище регіону;
- престиж прагнення наслідувати мову міста, більш визначних особистостей;
- відсутність лінгвістичного опису та ресурсів [9].

Загалом, левантинські діалекти часто трактуються як один діалект, незважаючи на їхні відмінності. На левантинських діалектах розмовляють у Палестині, Сирії, Йорданії та Лівані.

Розвиток сирійського діалекту арабської мови пов'язано з розвитком суспільно-політичної системи регіону. Сирія, а отже і її міста Дамаск, Латакія, Алеппо є стародавніми культурними та релігійними центрами як ісламу так і християнства і налічують більше чотирьох тисяч років історії. Хоча хронологічні рамки арабізації в Сирії не так вже й великі, підсумки її проведення можуть бути цікаві і корисні не тільки для країн арабського світу,

а й для багатьох країн, що розвиваються, де західноєвропейські мови продовжують використовуватися для задоволення внутрішніх комунікативних потреб і вирази національної культури [36].

Загалом, Сирія є однією з перших і типових країн, що вступили на шлях прогресивного розвитку, а й тим, що вона відноситься до числа тих країн, де арабська мова була досить поширеною ще з ранніх часів та має тривалі традиції [36]. Маємо зазначити, що існує суперечливість термінології коли плутають терміни сирійського діалекту та сирійської мови. Маємо відзначити що часто зустрічається взаємозаміна термінології «сирійська мова» та «сирійський діалект». Російський історик О. Мурав'єв визначає, що класичний сирійський діалект належить до семітської підгрупи афразійської мовної сім'ї і представляє її східну гілку. На його думку сирійський діалект - це діалект, що виникли на основі едеського діалекту арамейської мови. А відповідно, арамейська мова існувала з часу переселення арамейців на територію Месопотамії. Відповідно, потрібно розрізняти такі явища як «сирійська мова» та « сирійській діалект». Якщо відповідна мова є гілкою арамейських дохристиянських мов, то діалект є наріччям арабської мови. Деякі вчені відзначають, що сирійській діалект був сформований з участю та впливом сирійської мови, яка на сьогодні існує дуже в обмеженій кількості. Носіями сирійської мови є різні народи, це арамейці, сучасні асирійці [37].

Відповідно, на сирійській мові спілкувалися християни, перси, уйгури, согдійці, це була мова міжетнічного спілкування. А сирійська писемність - це унікальне явище, що за своєю суттю є трансформацією загальної арамейської писемності, яку, як відомо, винайшли фінікійці. Особливістю сирійського письма є те, що букви, як і в літературній арабській мові, можуть бути пов'язані праворуч і ліворуч, іноді лише праворуч, іноді лише ліворуч.

Цікавою особливістю сирійської писемності є те, що вона існує у трьох формах:

- Стародавня (Естрангело - округла форма);

- Західна (Серто - лінія);
- Східна або нестеріанська (адаменхайа).

У сучасній науці, як правило, тексти пишуть шрифтом Естрангело, оскільки він є найдавнішим і не має голосних. Оскільки в семітських мовах використовується письмо приголосних, і сирійська не є винятком, пишуться лише приголосні, а голосні - це окремі знаки, які додаються до письма або просто не пишуться [37]. О. Мурав'єв вказує на те, що сирійці, багато контактували з греками, тому в сирійській мові було багато запозичень з грецької мови, серед яких багато особистих імен з грецької культури (в Євангелії згадується Малх -цар); Яблаха - Богом даний).

Незважаючи на значення саме сирійської мови, її носії на сьогодні надзвичайно мало. Лише починаючи з 1312 року вивчення сирійської мови було офіційно включено в коло університетських дисциплін [38]. У Віденському соборі в так званому мовному каноні було прийнято постанову ввести в кожному з чотирьох найважливіших studia generalia в Парижі, Оксфорді, Болонї та Саламанці викладання, крім грецької, єврейської і арабської мов, також халдейську, тобто сирійську мову. Будучи одним з найбільш поширених діалектів арамейської мови, сирійський представляє також значний інтерес для семітології. Також, деякі поняття в сирійській мові були відсутні (наприклад, повітря -аеро) тому воно було запозичено з грецької мови і було записано іранськими буквами [36]. Відтак, в цей період існували стародавні арамейські мови, до яких і належить сирійська мова. Відповідно, сирійська мова є мовою християнства, має три шрифти написання, і є різновидом арамейської мови.

Втім, з створенням Коран, поширенням ісламу та розвитком арабської літературної мови, Сирія стає одним із осередків та мовних центрів. Саме в Дамаску були розташовані школи тогочасні арабської літературної мови, і відповідно, відбувалася активна ісламізація. Отже, відбулися значні зміни в мовному середовищі країни.

Сирійський діалект почав формуватися в середині сьомого століття під впливом спорідненої сирійської мови, що була поширена в Сирії до арабізації. Таким чином, сирійський діалект виник як результат історичного та багатокультурного розвитку населення даної території. Загалом, сирійський діалект відноситься до групи північних левантійських діалектів за Кіс Вестігом або до групи сирійсько-палестинських діалектів за А.Ю. Кримським.

Також, на розвиток мовлення даного регіону вплинула культура бедуїни.

Спосіб життя бедуїнів в пустелі: постійне переселення і важкі обставини - впливає на мову цих племен. Наприклад, правила вимови у бедуїнів швидко змінюються з покоління в покоління через постійне зміни місця їх проживання, тобто через навколишнього простору і спілкування з різними племенами на різних територіях. Також мова бедуїнів схильний до використання проривних і велярних звуків, щоб подолати природні умови, які можуть поглинати звук в просторі. Крім того, в мові бедуїнів помітна тенденція до швидкого вимови, переважання асиміляції звуків і скорочення закінчень слів, оскільки люди у важких природних умовах намагаються спілкуватися з мінімальними зусиллями і мало дбають про прикрасу або поліпшення вимови, так як на перший план виходить комунікація. З іншого боку, діалекти жителів міст або племен, що знаходяться в безпосередній близькості до міст, характеризуються схильністю до більш чіткого вимови голосних звуків, а також домінування фрикативних і невелярних приголосних [37]. Міський спосіб життя, де природні умови не такі складні, люди живуть в різноманітному великому стабільному суспільстві, в якому треба постійно спілкуватися, використовуючи мову для вирішення всіляких проблем. Це все стимулює розвиток, спрощення і поліпшення вимови [38].

Відповідно, також, на країну вплинули сусідні країни, воєнні конфлікти, обміни та запозичення з грецької, французької, англійської мов.

М.Г. Герасімов визначає, що Сирія, як і більшість держав арабського світу, отримала незалежність в результаті тривалого процесу розділу Османської імперії після Першої світової війни. З одного боку, це ставить її в один ряд з іншими новоствореними арабськими національними державами - Йорданією, Іраком, Єгиптом. Традиційно сирійська національна ідентичність розглядається в контексті арабського націоналізму, ідеології, яка виявилася на піку популярності на Близькому Сході в середині ХХ століття. Історична паралель між процесами в різних частинах регіонах, запущеними розпадом Османської імперії і поділом між ісламським і арабським проектами, поміщає Сирію в рамки цілого комплексу спільних наукових проблем, пов'язаних з ідентичністю. Серед них можна відзначити дослідження особливостей становлення націй у колишніх колоніальних країнах, де Сирія може бути сусідами з країнами Африки і Південно-Східної Азії, і дослідження проблем ісламізму, як радикальної відповіді на крах останнього халіфату. Однак, на відміну від країн Африки, які в доколоніальний період мали відносно невеликий досвід власної державності, або ж сусідній Йорданії, де серед кочового населення традиційно переважали не національна чи етнічна, а племінна ідентичність, Сирія була батьківщиною древніх, доарабського міських центрів, Дамаска і Алеппо, і її культурну спадщину має більш глибоке коріння, ніж у «еталонних» європейських націй. Ця особливість була офіційно підтверджена під час розподілу Османської Імперії, коли за підсумками конференції в Сан Ремо (1920 року території Палестини, Сирії та Месопотамії, були віднесені до групи «А» - території, визнані незалежними, що вимагають підтримки для розвитку держави. Ця двоїстість сирійської ідентичності - частини арабського світу, володіє власною, доарабського локальною ідентичністю, - поки залишається недостатньо дослідженою в науковій літературі [33].

Втім, всі території, визначені як мандати групи «А» на конференції в Сан Ремо сто років тому - Ірак, Сирія, Ліван, - на даний момент є вже не

повноправними членами арабської нації, а територіями, на які проектують силу справді арабські держави Аравійського півострова. Можна констатувати, що сирійський конфлікт вже вийшов за рамки панарабського і колоніального дискурсів і ситуація вимагає переоцінки з урахуванням нових обставин.

Однією з головних особливостей сирійського суспільства є подвійна природа його історичних коренів. З одного боку, Сирія традиційно була місцем змішання цивілізацій, перші згадки про її столиці, Дамаску, відносяться до третього тисячоліття до нашої ери. Однак особливості її розташування в якості перетину караванних шляхів всього Близького Сходу привели до того, що на території Сирії в сучасних кордонах практично ніколи не існувало єдиного суверенної держави. У Римській імперії існувала провінція Сирія, але після арабського і турецького завоювання і активної міграції протягом півтори тисячі років ця територія істотно змінила свій культурний вигляд. В Османській імперії вона складалася з декількох адміністративних одиниць, причому поділ постійно змінювався. В результаті, на момент свого формального появи в 1946 році, Сирія виявилася зовсім новим постколоніальною державою, частина кордонів якої були проведені по лінійці при розділі імперії Османа. У цих умовах виникла єдина для всіх близькосхідних держав проблема кризи ідентичності, ускладнена наявністю різних етноконфесійних меншин в довільних державних кордонах.

На сьогодні, вважається, що в Сирії немає чіткого поділу розмовної мови за соціальною ознакою і рівням освіченості населення, так як існують етнічні, релігійні та інші чинники, що визначають мовне розмаїття [39].

Тому, на даний час, лінгвістичне різноманіття на території Сирії приводить до ускладнень в побутовій і професійних сферах.

Наприклад, Алабдалла Нада вказує, що у театрах столиці Сирії, в серіалах та художніх фільмах мова акторів базується на дамаському діалекті, тоді як у провінціях кожного міста актори говорять на місцевому діалекті.

Приїзджі до Дамаску з провінцій, змушені працювати над своєю вимовою, щоб зменшити місцевий діалект та оволодіти столичним діалектом [8].

Однак у сирійському театрі робота актора над його промовою, на яку впливає місцевий діалект, здійснюється самостійно, оскільки не існує фіксованих і описаних норм, і ніхто не може дати професійну оцінку правильності звучання великої мови, немає фахівців, що займаються корекцією діалекту. Як правило, директори роблять зауваження в театрі, коли чують місцевий діалект, однак вони не мають критеріїв правильної вимови столичного діалекту, маючи в своєму арсеналі лише вимовні звичаї, що панують у суспільстві.

Також, в театрі Сирії місцеві діалекти, столичний (загальносирійський) діалект та літературна мова, якими можна так чи інакше користуватися у виставах та виставах. Таким чином, актори повинні знати як літературну мову, так і столичний діалект, який у Сирії відрізняється від загальнолітературної мови, а в особливих випадках - один із місцевих діалектів, який не завжди буде рідним для актора. У такій складній багатошаровій мовленнєвій картині дослідники театру зазвичай виділяють лише один її аспект: взаємозв'язок літературної мови та діалектів у драматургії та на сцені. У той же час така важлива грань, як кодифікація та визначення норм загальної розмовної мови, залишалася не виявленою, відсутні наукові дослідження, насамперед філологічного характеру [8].

Відповідно, в творчості також активно використовується діалект, особливо є поширений в оповідках, казках, піснях . Наприклад, сучасний сирійський співак Кенан Хемуд використовує діалект в піснях:

كلمات أغنية تسلملي عيونك كنان حمود

.. تسلملي عيونك.. أموت بحبك يا حبيبي وأنهار بدونك

.. وبحب جنونك.. وبحب جنونك ما بتخيل لحظه عمري والله من دونك

..بدي احلم طير..ضمك بجناحي وبعيوني تلاقي الكون صغير.. وتقلي بحبك.. تغمرني وضمك

..عالوعد اللي بيني وبينك عمري ماخونك

بس حدي خليك وبعيوني بخبيك والله بخبيك
.. تغفى وتقلي دفيني وبضلوعي بدفيك
.. ويطول هالليل .. دخيك ياليل
.. لملم عتماتك وإنسانا بحياة نجومك
.. تسلملي عيونك.. تسلملي عيونك
.. أموت بحبك يا حبيبي وأنهار بدونك

Втім, незважаючи на мовне різноманіття, на формування сирійського діалекту також вплинула арабізація, що особливо була відчутна в Дамаску, Багдаді, Алеппо тощо. Там були відкриті школи, що значно покращували освітню ситуацію в країні.

Як наслідок, можемо зробити висновок, що існування шкіл арабської мови на території великих міст Сирії зіграло, на нашу думку, ключову ролі. І сирійський діалект на сьогодні є досить близьким до літературної арабської мови. Можемо зробити висновок, що становлення сирійського діалекту є досить тривале і багатогранне явище, що має під собою значний соціокультурний, історичний та релігійний пласт.

Проведення мовної політики, так само як і глибокі соціальні зрушення, що відбулися в арабському світі за життя двох останніх поколінь (модернізація побуту, поширення освіти і культури, розвиток засобів масової комунікації і соцмеред тощо.), послужили поштовхом до появи і розвитку важливого соціально-лінгвістичного явища - розмивання граней між побутово-розмовною і літературною писемною мовою, який в недалекому минулому був долею лише небагатьох обраних, своєрідним свідченням грамотності і освіченості його носіїв.

Великого значення набули міграційні процеси в сирійському суспільстві. У майбутньому мільйони сирійців можуть повернутися на батьківщину, але вже зараз цей міграційний потік починає генерувати побічні ефекти, які можуть перетворити фундаментальні історичні основи структури Сирії як місця змішування етнічних груп та культур.

Загалом у сучасних філологічних, соціологічних та історичних дослідженнях взаємозв'язок між літературною та розмовною арабськими мовами породжує багато суперечок та суперечок, оскільки визначається початкова перспектива розгляду проблеми літературної та розмовної мови в арабському світі різними ідеологічними течіями. На думку представників арабського національного руху дев'ятнадцятого століття, правильною мовою є лише арабська літературна мова, на якій повинен говорити весь арабський народ, тоді як діалекти є спотворенням мови і з ними потрібно боротися.

Таким, чином, на сьогодні процеси змін у діалектному середовищі продовжуються, вони є динамічними та циклічними та потребують спостереження.

2.3. ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ СИРІЙСЬКОГО ДІАЛЕКТУ В АРАБСЬКІЙ МОВІ

Сирійський діалект арабської мови- це варіант сирійсько палестинського діалекту арабської мови, поширений на заході Сирії. Точна кількість носіїв сирійського діалекту невідомо, проте вважається, що приблизно дев'ять мільйонів чоловік. Даний діалект виник на основі арабської мови, проте значиму роль відіграла і сирійська мова, що була поширена на території Сирії до ісламізаціх. Стародавня сирійська мова

виникла на території сучасної Сирії ще декілька тисяч років тому, і вона є різновидом арамейської мови. Відповідно, існувало три стилі сирійської мови: стародавній (Естрангело - кругла форма); Західний (Серто - лінія); Східний або нестерианський (адаменхайя). У сучасній науці, найбільш використовуваний стародавній стиль. Сама мова зберіглася в дуже обмеженій кількості.

А.Ю. Кримський відносить сирійський діалект групи сирійсько-палестинських діалектів, Кіс Вестіг: до групи північних левантійських діалектів.

Mubarak and Darwish (2014) використовував Twitter для збору арабського багатодіалектного матеріалу. Як наслідок, дослідник класифікував діалекти на Саудівсько Аравійський, Єгипетський, Алжирський, Іракський, Ліванський та Сирійський [39].

Areej Odah O. Alshutayri вказує, що левантійська група охоплює територію сучасної Сирії, Лівану, Палестини та Йорданії. Уся ця територія була під контролем Візантії до завоювань арабами. На той час більшість населення розмовляла різними діалектами арамейської мови. Перебуваючи у містах, люди розмовляли грецькою, особливо урядовці, купці та землевласники. Втім, арабською мовою більше розмовляли в деяких районах, де кочові арабські племена перебували, а саме в таких містах і поселеннях, як долина Бекаа, Забад та Алеппо [39].

Таким чином, розповсюдженню арабської мови як розмовної напередодні розповсюдження ісламу допомогли три фактори: породжений торгівлею контакт між носіями арабської та арамейської мов, постійний контакт з християнськими арабами та провал впливу грецької культури за межами великих міст та прибережних портів. В результаті цих факторів арабська мова стала першою мовою в цій області. Поступово, носії арамейської мови почали приймати арабську мову як мову спілкування [39]

Відтак, з поширенням ісламу та розвитком арабської літературної мови Сирія стала центром і місцем розвитку арабської мови. Саме в Дамаску тоді були розташовані школи арабської мови. Таким чином, спостерігається значний зсув у мовному середовищі країни внаслідок чого і було сформовано сирійській діалект арабської мови. З утворенням арабського халіфату сирійська мова стала посередником між грецькими та арабськими культурами, оскільки саме з сирійської перекладалися тексти.

Отже, *Damascus Arabic* (lahaže ššāmiyye) або Дамаський діалект - це північний левантійський арабська розмовний діалект, корінь і поширений в основному в Дамаску. Як діалект столиці Сирії і через те, що він використовується в сирійських мовних ЗМІ, він престижний і широко визнаний носіями інших сирійських діалектів, а також в Лівані, Палестині, Йорданії. Відповідно, в наш час він іноді відомий як сирійський арабський або сирійський діалект; тим не менш, перший термін може також використовуватися для позначення групи аналогічних міських осілих діалектів Леванту або для позначення левантійського арабської мови в цілому. Відтак, сирійський діалект почав формуватися в середині сьомого століття під впливом її арабської мови, яка була широко поширена в Сирії ще до арабізації.

Тому, сирійський діалект арабської мови це варіант чи різновид сиропалестинського діалекту арабської мови, що поширений у західній Сирії. Сирійський діалект відрізняється від літературно-арабської та інших арабських діалектів низкою фонетичних, лексичних та граматичних особливостей. Алабдалла Нада [8] приводить приклади фонетичних відмінностей між арабським літературним і сирійським розмовною мовою. Так, довгі голосні звуки [a], [u] традиційного арабської мови в деяких випадках відповідають в розмовній мові [ə], [o]; а дифтонги - [ay] і [aw] довгим голосним [ē] і [ō] відповідно.

Одним із значущих відмінностей між літературною мовою і сучасним розмовною є ослаблення такої ознаки, як емпатичність, або особлива звучність, коли мова прагне максимально зблизитися з небом. Так, емпатичні звуки літературної мови [t], [d], [s], [z] вимовляються з меншим ступенем емпатичності в розмовній мові аж до повного зникнення в деяких випадках.

Крім того, при коранічній рецитації дотримуються деякі орфоепічні норми, як асиміляція і чергування приголосних. Так, наприклад, приголосний [n] асимілюється подальшим згодним [l], і це поєднання вимовляється як подвоєний [8]. Чергування є різновидом асиміляції і зачіпає приголосний [n] в препозиції до [b], коли він переходить в губній носової приголосний [m]. Ці орфоепічні норми, обов'язкові для рецитації Корану, стали в меншій мірі застосовуватися в сучасній літературній мові. А в розмовній мові цих норм не існує.

Також, вважаємо, що є складнощі з визначенням самої термінології сирійського діалекту адже діалекти Сирії є надзвичайно розвинутими та багатоманітними. Наприклад, діалект, на якому говорять в селах мухафазі (провінції) Алеппо, сильно відрізняється від діалектів сіл мухафазі Дераа або сувейді, незважаючи на їх відносну територіальну близькість і на незначну загальну площу самих провінцій (не більше 1000 квадратних кілометрів) [36].

проте, даних з розвитку діалекту береться дуже мало. Діалект був «простою» мовою для населення, і використовувався для спілкування, народного мистецтва. Крім того, одним із традиційних арабських виконавських мистецтв, який, на думку багатьох вчених, відіграє важливу роль у розвитку сучасного арабського театру, є хакаваті (розповідь), що активно використовується і сьогодні.

Також, важливого впливу на діалект зумовила інтернаціоналізація. Причина криється у різкому збільшенні обсягу інформації, з одного боку, та авторів, з іншого. Після розпаду Радянського Союзу президент Сирії Хафез

Асад був змушений зробити перші кроки до відкриття країни, спочатку в економічній сфері. Після його смерті у 2000 році реформи продовжив його син Башар. Країна відкрилася для іноземних громадян, поширення Інтернету значно збільшило обмін інформацією із зовнішнім світом. Цей обсяг нових даних ще не освоєний, монографії поступаються місцем збірникам статей і переважно окремим статтям з окремих проблем. Водночас, є багато книг, написаних журналістами дещо упереджено, особливо у світлі сучасних подій.

Таким чином, в сучасному віті, поширення інтернету, воєнний конфлікт та міграція сирійців внесли суттєві зміни в розвиток діалекту та його зміну.

ВИСНОВКИ ДО 2 РОЗДІЛУ

В даному розділі ми дослідили методологію дослідження сирійського діалекту арабської мови, його розвиток та засади.

Маємо відзначити відмінність в термінології. На наш погляд варто звернути увагу на те, що існує неточність у визначенні сирійської мови (різновид стародавньої арамейської) та сирійського діалекту арабської мови.

Вивчаючи мовну ситуацію в арабському світі, ми перш за все повинні відзначити, що в різних арабських країнах різний рівень функціонування арабської мови і арабізації, існують серйозні відмінності і по вживанню іноземних і мов нацменшин в різних сферах мовної життя. Так, в Сирії державі вдалося через свої наукові та навчальні установи досягти широкого використання арабської мови на всіх щаблях університетського і шкільної освіти, домогтися високої, стовідсоткової ступеня уніфікації термінології.

Відповідно, вибір мови має не тільки політичну, а й соціальну сторону.

Мовна політика, а також глибокі соціальні зміни, що відбулися в арабському світі протягом останніх двох поколінь (модернізація життя, поширення освіти та культури, розвиток засобів масової інформації тощо), дали поштовх до появи розвиток важливого соціально -лінгвістичного явища -стирання кордонів між повсякденною розмовною та літературною письмовою мовою, що в недалекому минулому було долею лише небагатьох обраних, своєрідного свідчення грамотності та освіти її носіїв.

Вважається, що на зміну періоду освіченої еліти приходить етап утворених широких народних мас, а взаємодія між письмовим і регіональними побутово-розмовними мовами в зв'язку з цим може призвести до втрати письмовою мовою своєї елітарності і демократизації, а на цій основі - до виникнення спрощеного або, як кажуть стилю мовлення. Відповідно, сирійський діалект -це мова народної творчості, казок, оповідань, приказок.

В українській літературі та легкій літературі бракує досліджень щодо діалектів, особливо тих, що стосуються класифікації текстів арабських

діалектів, порівняно з іншими мовами через відсутність текстової граматики для арабських діалектів. Відповідно, необхідно розрізняти два явища, такі як «сирійська мова» та «сирійський діалект». Якщо відповідна мова є гілкою дохристиянських арамейських мов, то діалект-це прислівник арабської мови.

Деякі вчені відзначають, що сирійський діалект утворився за участі та впливу сирійської мови, яка існує сьогодні в дуже обмеженій кількості.

Сьогодні вважається, що в Сирії немає чіткого поділу розмовної мови за соціальними ознаками та рівнями освіти, оскільки існують етнічні, релігійні та інші фактори, що визначають мовну різноманітність. Тому в даний час мовна різноманітність у Сирії призводить до ускладнень у місцевій та професійній сферах. Відповідно, діалект також активно використовується в мистецтві, особливо поширений у оповіданнях, казках та піснях. На формування сирійського діалекту також вплинула арабізація, що особливо було помітно в Дамаску, Багдаді, Алеппо та ін. Там відкривали школи, що значно покращило освітню ситуацію в країні.

Сьогодні процеси зміни тривають у діалектному середовищі, вони динамічні, циклічні і їх потрібно спостерігати. У сучасну епоху поширення Інтернету, військовий конфлікт та еміграція сирійців призвели до значних змін в еволюції та зміні діалекту.

РОЗДІЛ 3. СУЧАСНИЙ СТАН СИРІЙСЬКОГО ДІАЛЕКТУ В АРАБСЬКІЙ МОВІ

3.1. ФОНОЛОГІЧНА СИСТЕМА СИРІЙСЬКОГО ДІАЛЕКТУ

Фонологія (грец. *Phonos* - звук, *logos* - слово) - розділ мовознавства, що вивчає фонему, власне, звуки мови як засіб побудови та розрізнення звукових оболонок морфем та слів, а також семасіологічну доречність, функціональні особливості звуків, звукосполучення та просодичні засоби.

Особливо великих успіхів досягли (Халіл ібн Ахмад; Абу Алі ібн Сіна - Авіценна, 980-1037; Сібаваїхі). У фонетичних розділах граматичних творів описувалися або лише артикуляції арабських звуків, або їх комбінаторні зміни. Індійська система класифікації звуків, заснована на врахуванні місця артикуляції та інших артикуляційних ознак, мала значний вплив на арабів. Використовувалася техніка порівняння звуків в артикуляційних та функціональних відносинах. Авіценна ввів поняття кореляції для встановлення зв'язків між звуками. Випадки гемінірування класифікували як результат повної прогресивної або регресивної контактної асиміляції. Було описано часткову та віддалену асиміляцію. Досліджувались питання про взаємодію приголосних та голосних, про заміну приголосних, про метатезу, про втрату хамзи, про елісію, про виникнення сполучного голосного, про палаталізацію, веларизацію, про звукову символіку.

Арабські мовознавці активно вивчали словниковий запас як літературної мови, так і діалектів. Вони належать до різних класифікацій слів (за структурою, семантикою, походженням, частотою), підраховуючи можливу кількість коренів в арабській мові, розробляючи правила сумісності певних приголосних у корені. У дослідженні досліджуються слова застарілі, рідкісні, запозичені. Існують однозначні та багатозначні слова, прямі та переносні значення. Велика увага приділяється синонімам та омонімам [40].

Значний прогрес був досягнутий у лексикографії. Укладаються тлумачні словники, предметні словники, синоніми, рідкісні слова, запозичення, переклади, рими. Слова у словниках розташовані як на місці утворення приголосних, так і в алфавітному порядку з урахуванням останнього кореневого приголосного або першого кореневого приголосного. Першим з них був арабський словник Халіла ібн Ахмада «Kitab al-‘aġn» (фонетичне розташування слів-від глоткового до губного; спочатку двокореневе коріння, потім триголосне, потім багатоголосне; вказівка на усі можливі зміни кореня; використання методу анаграми). Метод, який був використаний для складання цього словника, використовується протягом трьох століть.

Удосконалення словників у майбутньому призвело до нових досягнень фонетики. Вони відображені у словнику Ібн Манзура (помер 1311 року) «Lisan al-‘arab», який був вершиною арабської середньовічної лексикографії [40].

Отже, фонема - одна з характерних рис ідентичності мови. Оскільки фонема є членом фонологічної системи певної мови, значення кожної фонем визначається її положенням, місцем у системі. Фонологічна система — сукупність фонем сирійського діалекту в їхніх взаємозв’язках.

Сучасна сирійська фонетика володіє значними відмінностями від стандартної фонетики. Так, звук q в північних перейшов в горлову змичку (?) в північних і деяких міських південних, k в центральному палестинському і в g в інших сільських південних, q у друзів. Дифтонг $\widehat{d}z$ в більшості діалектів, за винятком північного, перейшов в z. Звук k перетворюється в tʃ в центральному регіоні, в інших сільських південних (крім діалекту Гази) це відбувається тільки перед передніми голосними. Звуки θ і ð переходять в t і d (в деяких коренях в s і z), але в південних сільських і бедуїнських можуть зберігатися. Звуки p і v зустрічаються тільки в запозиченнях, можуть замінюватися на b і f / w. Для голосних характерних два явища: тафхім

(перехід / а: / в / о: / в контексті задніх приголосних), а також імалъ (перехід / а: / в / ε: / в контексті передніх приголосних). Ця тенденція посилюється на північ. У деяких регіонах є тільки імалъ в закінченні жіночого роду після передніх голосних.

Як означеного артикля вживається el / il. У ньому початкова голосна може асимілюватися з попередньої голосної. Як і в стандартному арабською, діє правило про асиміляцію лям.

Кримський А.Ю. вказує на виділену сирійську імалъ (l), а також вимову сирійцями звука ܓ як [ж], а не [дж], як у іракському діалекті, вимовляння звука ܩ як ['] (гамза), а не [к], як вимовляють іракці, використання в сирійських наріччях префікса ب у дієсловах теперішнього-майбутнього часу, вимову месопотамцями короткого голосного [a] як [e], наприклад турецької мови, а також використання сирійцями багатьох запозичень з італійської мови. Особливістю цієї діалектної групи є те, що вона поглинула значний вплив давньоарамейської мови та частково єврейсько-фінікійської, про що свідчить Агатангел Юхимович, наводить багато прикладів. Народна мова Сирії на думку Кримського А.Ю. та Палестини ближча до типу літературної арабської, ніж мова всіх інших арабських регіонів.

3.2. МОРФОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СИРІЙСЬКОГО ДІАЛЕКТУ

Вчені -арабісти зазвичай поділяли граматику на синтаксис, морфологію та фонетику і приділяли значну увагу питанням словотворення, а у зв'язку з цим і етимології, завдяки чому у 11 сторіччі теорія кореня досягла високого рівня. Синтаксис і морфологія (الصَّرْفُ) є найбільш оригінальними частинами арабської граматики, які не мають джерел ні в грецьких, ні в індійських творах і зосереджені на особливостях арабської мови.

Синтаксичне завдання полягало в структурному та семантичному аналізі речення. Він постулював суб'єкт-предикатний зв'язок між двома іменами або між ім'ям і дієсловом. Диференційовані речення малі / елементарні та великі, що утворюють ієрархію; іменні, дієслівні та дієприслівникові речення - залежно від того, яке слово стоїть на початку речення, і, відповідно, різних типів підметів та присудків. Додаткові члени пропозиції були виділені та докладно класифіковані (до п'яти видів доповнень, обставин різних типів, «вкладення»). Були різні випадки формальної та віртуальної реалізації флексій. Пояснення неявного терміну було введено для пояснення конструкції. Аналіз також включав відносини домовленості, контролю та суміжності.

У морфології розглядалися частини мови та особливості їх формування, не визначені синтаксично. Це включало такі питання, як частини мови (іменник, дієслово та частки до 27 видів), структура коренів, назви та їх багатогранна класифікація з різних причин (явні іменники - іменники, прикметники, приховані імена - особисті займенники, загальні назви - показові і відносні займенники тощо), дієслова (з детальною класифікацією їх форм та значень), двоскладні та трискладові іменники, утворення відносних назв, утворення композитів, утворення форм числа та роду, утворення відмінків, зміни форми слова через наявність слабких кореневих приголосних, форм пауз тощо. Тут також обговорювалося питання діалектів.

Загалом, морфологія (походить від давньогрецької $\mu\omicron\rho\phi\acute{\eta}$ - «форма» + $\lambda\omicron\gamma\acute{\iota}\alpha$ - «слово», «вчення») - то це розділ мовознавства, що вивчає слово як частину мови, тобто займається внутрішньою будовою слів.

Морфологія вивчає словотворення, включаючи поведінку афіксації, корені та властивості мовного візерунка.

Морфологію можна класифікувати як флекційну або дериваційну.

Флекційна морфологія - це дослідження відповідних процесів, які включаючи афікцію та зміну голосних, які виділяють форми слів у певних граматичних категоріях [41].

А дериваційна морфологія - це такий розділ мовознавства, що вивчає структуру слів і способи їх творення.

Фракційна морфологія відрізняється від похідної морфології або словотворення тим, що флексія відноситься до змін, внесених до існуючих слів, а деривація відноситься до творення нових слів.

Об'єктом вивчення в морфології є слово як носій низки граматичних значень, яке виражає відповідні граматичні категорії, властиві лексико - граматичним категоріям слів. Відповідно до прояву граматичних значень, слово можна видозмінювати, утворюючи систему форм, встановлену мовною практикою. Окремою формою окремого слова є його словоформа.

Більшість сиропалестинських діалектів демонструють типові риси осілих діалектів: глуха вимова арабської букви / q / as / ε /, пауза у вимові міжзубних приголосних, втрата різниці між чоловічим і жіночим родом у займенниках другої та третьої особи множини і дієслова. Три довгі голосні збереглися у всіх діалектах: / a:, i:, u: /. Той факт, що всі діалекти належать до осілого типу, не означає повної відсутності бедуїнських рис.

Морфологічний аналіз сирійського діалекту арабської мови є одним із істотних етапів формування і розвитку сирійського діалекту арабської мови.

Арабська мова та її діалекти - морфологічно складна мова. Морфологічний аналіз будь-якого слова складається з визначення значень

великої кількості ознак та її багатозначності, дослідження основних частин мови (тобто іменника, дієслова тощо), статі, особи, числа, роду, тощо.

Морфологічна класифікація мов — типологічна класифікація мов світу на основі принципів морфологічної будови слів.

Відповідно до морфологічної класифікації усі мови поділяються на: кореневі (аморфні мови); аглютинативні; флективні (фузійні); полісинтетичні (багатоскладові, мови).

Відповідно, аглютинативні мови це такі мови, словоформування утворюються за допомогою послідовного приєднання однозначних суфіксів [40].

Також, аглютинативні мови можуть поділятися на префіксальні та постфіксальні мови відповідно до критерію розташуванням суфіксів.

Мовами постфіксальної аглютинації є тюркські, а префіксальної – семітські (арабська мова). Тобто сирійській діалект арабської мови є мовою постфіксальної аглютинації.

Морфологія арабської мови, та сирійської діалекту зокрема, дуже відрізняється від європейських мов.

Сирійський діалект арабської мови містить 28 букв, і всі вони розглядаються як приголосні.

Голосні звуки (а, и, у) можуть позначатися на письмі в окремих випадках.

Арабська система письма сильно відрізняється від більшості інших мов, оскільки пишеться справа наліво.

Також, арабська морфологічна картина є досить складною через таке морфологічне явище, як феномен аглютинації. Букви змінюють форми відповідно до їх позиції в слові (початок, середина, кінець та окремо). Таким чином, буква може писатись трьома різними способами залежно від її місця розташування у слові [41].

Загалом, традиційні арабські граматики були переконані морфологією класифікувати слова лише за трьома типами: дієслова, іменники, прийменники та частки.

Порівняно з іншими мовами, арабська є переважно похідною, тоді як інші є конкатенативними. Вона характеризується дуже багатою похідною морфологією, де майже всі слова мають кореневе походження. В арабській мові близько 10000 коренів, які, як правило, складаються з трьох, чотирьох або п'яти букв. Корінь з трьома буквами генерують приблизно 85% арабських слів.

Щодо арабських морфем, то вони поділяються на три категорії: кореневі морфеми, морфеми афіксів, та іноді ще виділяють нешаблонні кореневі морфеми [41].

Морфеми афіксів можна додавати перед або після кореня або основи слова як префікс або суфікс. Щодо префіксів, вони можуть бути додані перед коренем слова, наприклад, префікс “sa” /س/, що використовувався для вираження майбутнього, тоді як суфікси можна додавати після кореня слова, наприклад, суфікс “Una” /ون/.

Таким чином, арабська та її діалекти - жива мова, що належить до семітської групи мов. Головною характерною рисою семітських мов є їх неконцентративна морфологія, де слова походять з їх основи переважно трибічних приголосних коренів. Коріння семітських мов несуть основні концептуальні значення, одночасно змінюючи голосування простого кореня та додаючи префікси, суфікси та інфікси для створення різних варіантів відтінку значення [42]. Наприклад, з кореня «ktb» що означає «писав», можна отримати слова, заповнивши голосні: «kitāb»: «книга», «kutub»: «книги», «kātib» письменник» тощо.

Тобто більшість арабських слів утворено на основі кореня та певних основ за зразком: (كتب/كاتب), (عمل/عامل), (حكم/حاكم) тощо.

Сучасні лінгвістичні теорії арабської морфології вивчали процес творення арабських слів з двох точок зору: кореневої та основоположної (або на основі слова). Підхід, заснований на слові, для арабського словотворення важливіший за кореневий.

Розглядаючи відмінності частин мови, визначимо, що займенники також мають відмінність в діалекті:

Сирійський діалект	Класична арабська мова
أنا	أنا
إِنِّي	أَنْتِ
إِنِّي	أَنْتِ
إِنُّو	أَنْتُمْ أَنْتُنَّ
نَحْنِي	نَحْنُ
هُوِي	هُوَ
هِيِي	هِيَ
هِنِّي اَبو هِنَّنْ	هُمْ هُنَّ

3.3. ДІЄСЛІВНА СИСТЕМА СІРІЙСЬКОГО ДІАЛЕКТУ

Дієслово в морфологічній системі арабської мови займає важливе місце, що частково обумовлено тим, що в ній представлений значний пласт слів, похідних від дієслова.

Дієслово - це особливо важлива частина мови для арабських мов, це слово, яке вказує на будь-яку подію, що сталася в одному з часів. Наприклад **تستّر يحد**.

В арабській мові переважна більшість дієслів мають трискладову основу, крім того, мають місце дієслова з чотирьохскладовою основою.

Дієслова в арабській мові діляться на правильні і неправильні. У сирійському діалекті дієслова за своєю будовою є правильними, які мають у корені три -чотири букви, а також неправильними (забитими, подвоєними та слабкими) та двічі неправильними.

Дієслово в діалекті має три способи (дійсне, умовне та імперативне), два числа (однина і множина), три особи (перша, друга і третя), два роди (чоловічого, жіночого). Як і в літературній мові, існує десять порід, а також ряд порід, що відрізняються від літературної мови [40].

Майбутній час утворена часткою **راخ**.

Частинка **تا** використовується для заперечення минулого та сьогодення. Структурно їх класифікація здійснюється за принципом наявності і позиції в їх складі слабких / w / або / y /, подвоєних приголосних або хамзи. Залежно від кількості слабких в корені існують подвійно і навіть втричі неправильні дієслова.

До групи правильних відносяться дієслова, коріння яких включає в себе тільки «сильні» приголосні.

Дієслова в арабській мові поділяються на три види:

1) Дієслово минулого часу (الفعل الماضي). Наприклад: قرأ «читав».

Дієслово минулого часу (їх ще називають досконалыми) утворюється за допомогою злитих прихованих і явних займенників, які вказують на число, особа і рід.

2) Дієслово майбутнього часу (الفعل المضارع). Наприклад: يقرأ «читає».

Дієслово майбутнього часу або недосконале дієслово. Дана форма утворюється шляхом приєднання злитих займенників вказують на число, а також префіксів на початку дієслова вказують на особу. На рід вказують і те й інше. Злиті займенники приєднуються до останньої корінної букви дієслова.

3) Дієслово наказового способу (فعل الأمر). Наприклад: اقرأ «читай» [42].

Дієслово наказового способу I породи утворюється від форми 2-ї особи даний-майбутнього часу і вживається лише в позитивному аспекті для вираження наказу.

При відмінюванні дієслова в арабській мові видозмінюються в залежності від:

- займенників,
- часу дії,
- чисел і осіб.

Отже, дієслово в морфологічній системі арабської мови займає важливе місце, що частково обумовлено тим, що в ній представлений значний пласт слів, похідних від дієслова.

Граматичні структури сирійського діалекті відрізняються від структур літературної арабської мови. Ця відмінність особливо очевидна у відмінюванні дієслів, утворенні граматичних конструкцій з дієсловами, вживанні одного займенника другої та третьої особи множини для обох родів.

Сирійський діалект
يَكْتُبُ
يَكْتُبْنَ

بَيِّنِي
بَيِّنُو
مَيِّنِي
بَيِّنِي
بَيِّنِي
بَيِّنُو

Тобто грамати́ка си́рійського діалекту значно спрощена.

Безпосередньо си́рійський діалект має дві основні форми: минуле і теперішній-майбутній час, при цьому система способу теперішній-майбутнього часу втрачено. Натомість, утворилося безліч вторинних часів і нахилів, що складаються з префіксів і форми теперішній-майбутнього часу. «Чистий» форма теперішній-майбутнього часу (без префіксів) вживається тільки в значенні умовного способу. Існують складні часи, що складаються з дієслова ka: n і смислового дієслова Си́рійський дієслово розрізняє прості і складні форми. Останні складаються з простих форм дієслова ka: n і смислового дієслова.

Минулий час утворюється додаванням закінчень до словникової форми дієслова.

Умовний спосіб відповідає формі імперфекту літературного арабського. Воно використовується після модальних зворотів. Приставки імперфекту мають голосну i, але приставка 1-го особи однини має голосну a в південних і північно си́рійських і i ~ ə в центральних.

Форми наказового способу утворюються від форм умовного, але в першій породі розрізняються в сиро-ліванських і палестино-йорданських діалектах. У перших префікс імперфекту відпадає, в формі чоловічого роду голосна другий корінний подовжується, а в жіночому роді і множині o: / u: редукується (зазвичай до i ~ ə, але при Емфатичний редукуються в u, а a: просто стає коротким. У південних же наказовий спосіб схоже з

літературним: додається приставка ʕ-, та u (при огласовці другий кореневої u / o) або i (при i або a), а при приєднанні закінчень друга коренева огласовка може «перестрибувати» до першої кореневої приголосної. Значення «заборони» передається формою умовного способу з негативною часткою la. При чому заперечення формується за допомогою «та»б що ставиться перед дієсловом.

Справжнє загальне утворюється за допомогою частки b-, що приєднується до умовного. Вона має багато варіантів. У 1-му особі однини вона замінює собою горлову змичку, а у множині асимілюється з n і має вигляд m-. При приєднанні до форми 3-ї особи в північно сирійських і південних діалектах bji дає bi. Крім того, bi- буває при приєднанні приставки до дієслів, що починається з двох і більше приголосних. Справжній загальний час позначає постійне, позачасове або регулярне, багаторазове дію.

Справжнє продовжене позначає дію, що триває в даний момент, воно утворюється часткою ʕam, що приєднується до дієслова в теперішньому загальному часу або умовному способі [43].

Майбутній час утворюється додаванням частки raḥ (або її варіантів: laḥ, ra: ḥ, la: ḥ, ḥa, ha) до умовного способу. Воно аналогічно майбутнього часу з sa (wfa) в літературній арабській, але вживається набагато частіше.

Також, у класичному арабському 10 основних і 5 рідкісних порід, що в збереглися в сирійському діалекті. Більш того, в сирійському діалекті з'явилися і деякі нові породи. При відмінюванні в усіх породах до дієслова додаються одні і ті ж приставки і закінчення, іноді з незначними змінами.

Отже, більшість форм дієслова в сирійському діалекті арабської мови мають паралелі у стандартній арабській мові. І сирійська, і стандартна арабська мають дієслова у 2 формі (fa'al) та 4 формі (infa'al), наприклад. Сирійська арабська також має власні форми.

3.4. ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ СИРІЙСЬКОГО ДІАЛЕКТУ

Сирійський діалект почав формуватися в середині VII століття під впливом родинного арабському сирійського мови, який був поширений на території Сирії до арабізації. Сирійський діалект відрізняється, як від літературної арабської, так і від інших арабських діалектів поруч фонетичних, лексичних та граматичних особливостей. Офіційна сфера спілкування: преса, публічні виступи, релігійні заходи, художня і наукова література залишаються долею літературного арабської мови, а сирійський діалект, на якому в побуті говорять всі, навіть інтелігенція, обслуговує побутово-розмовну сферу спілкування і практично не фіксується письмово, за винятком рідкісних фольклорних збірників, друкованих назв фільмів, п'єс і пісень, виконуваних на цьому діалекті. Дамаська трупа, яка почала свою діяльність в 1945-1946 роках, під керівництвом Абд аль-Латіфа Фатхі вперше ввела сирійський діалект в арабська театр, де до цього панував єгипетсько-арабську мову.

Отже, розглядаючи практичну частину можемо вказати, що:

Неофіційне привітальне слово «Привіт!» - سلامات "салама: t", також сирійці використовують російські або англійські варіанти: «Привет», або «Hi», «Hello» [44].

Звертаючись до когось, перш ніж запитувати про щось або привернути увагу співрозмовника сирієць вказує اذا بتريد "iza bitri: d".

На додаток до класичного слова подяки شكرا, «спасибі» за надану послугу чи допомогув сирійському діалекті використовують تكرم «tikram» або تسلم «tusliam».

При телефонній розмові фразу на телефоні «Привіт, хто говорить?» звучить як *ألو مين عم بيحكي؟* тобто «alu:, min am byahki?».

«Що ти зараз робиш?» - *شو عم بتساوي هلق؟* "schu am bitsa: vi Hala ء?"

Як і в переважній більшості діалектів звук *ق* замінено на *ء* за звучанням [44]. Крім того, *عم* означає дію в момент промови. А слово «наразі» *هلق* є сирійським еквівалент египетського *دلوقتي* або літературного *الآن*.

Фраза "Він мені нічого не сказав": *ما قال لي شي* - "ma: al li: shi».

«Я не хочу з тобою розмовляти»: *انا مابدي احكي معك* «ana ma: bidy: ahki maak».

Фрази "Будь обережним": *دير بالك* або *خلي بالك* "halli: baliak" або "di: r baliak".

Вирази майбутнього часу в сирійському діалекті:

«Завтра ми всі працюватимемо разом»: *بكرة رح نشتغل*, де *رح* є ознакою майбутнього часу. Для слова "разом" *مع بعضنا* у сирійському діалекті також існує діалектний варіант *سوا* "sava:".

«Через два дні вони вирушать до Судану»: *هن رح يسافرو عالسودان بعد يومين*, де знову є відмінність від літературного арабського "до Судану", де харф *ع* і *ا*, тобто *عا* бере на себе функцію "направлятися кудись" Інший приклад - "поїхати в Дамаск або Сирію" *عالشام*.

Слово «отже» (прислівник та об'єднуюче слово) можна використовувати як *من شان هيك*, а також як *عشان* або *عشان*.

У діалекті існує два варіанти фрази «моя нога онімїла»: або *رجلي تخدرت* "rizhli: tkhadderet", або *رجلي نملت* "rizhli: nammalet", де дієслово *نملت* відштовхується від іменника *نَمْلَةٌ* «багато мурашок, що знаходиться на нозі».

Рецепт діалектного слова має дещо інше значення від літературного арабського *وصفة طبية* або просто *وصفة*.

Кулінарний рецепт збереже літературне слово *وصفة* "vasfa:", але рецепт у медицині від лікаря - це *رشيفة*: raschi: ta.

Вираз «Я не можу йти з тобою» звучить як "ma bi ʔ dar maak".

Цікавий вираз «ми не могли перенести зустріч на завтра, оскільки мені доведеться йти до лікаря»: ممكن ناجل مشوارنا هد لبكرة لعند الدكتور .

Я знайшов неперекладне арабське слово іншими мовами, принаймні в російській мові точно "derayir", у полігамній родині з багатоженством, слово ضراير розуміється як "дві дружини одного спільного чоловіка", вони мають один одного як ضراير.

У слові "відро" для води є діалектні відмінності دلو "daly", яке відрізняється від літературного سطل "satil" як "відро для ескалатора.

Сирія має велике пісенне та музичне надбання в своїй культурі у різні часи.

Загальновідомою є дитяча пісня «Arnab Wa Ta3lab» [45]:

..قال الأرنب لامه اسمحيلي أروح العب ماما
قاتلوا لا يا ماما يمكن يجيك الثعلب
..قال الأرنب لامه اسمحيلي أروح العب ماما
قاتلوا لا يا ماما يمكن يجيك الثعلب
يمكن يجيك الثعلب
هز الأرنب باكتافه ما سمع كلمة أميو
رح يتمشى للابستان ويقطف ورد ويشمه
شافه الثعلب هجم عليه صار يركض وهوي خوفان
واتخبى في جحر صغير
وضاع الثعلب في البستان
رجع الأرنب لامه وعيون مليناه دموع
رجع الأرنب لامه وعيون مليناه دموع
قاتلوا ثاني مرة خلي كلامي مسموع
قاتلوا ثاني مرة خلي كلامي مسموع
خلي كلامي مسموع.

Серед поп музики, на сирійському діалекті відомі такі пісні:

تسلملي عيونك عمار الديك
ما بهجي حروف علي الديك
ما نسيك حسام جنيد
أغلى منك محمد العلي
ريتك ما حبيتيني محمود القصير
بعثلك وردة بهاء اليوسف
تبيني ممود القصير
بدك راني برو
بسام البيطار نقطة انتهى
حبات التوت و فيق حبيب
شلتك من قلبي نائل كرم
يا يما ولالي و فيق حبيب
الوعد وعد حسين الديك
أبات الليل منير حمادي
علي الديك لعيونك
وين مسافر أمجد مسعود
[45] محمود القصير تبيني

3.5. ШЛЯХИ РОЗВИТКУ СИРІЙСЬКОГО ДІАЛЕКТУ В АРАБСЬКІЙ МОВІ

Діалектне середовище є частиною більш широкого та всеосяжного середовища, що включає кілька діалектів, кожен з яких має свої відмінні риси, і всі вони пов'язані набором мовних явищ, які полегшують спілкування представників цих середовищ з кожним інше, і розуміння того, що можна сказати [46]. Інтерес до діалектів в світі зростає в останні роки.

Таким чином, погоджуємося з позицією Мухаммеда Шафіуддина, який вважає що розвиток, який торкнувся мов осілих племен у цивілізованих містах на різних мовних рівнях, безперечно, відрізнявся від розвитку, що торкнувся мов рухливих племен бедуїнів. Відповідно і на сьогодні розвиток діалектного середовища в Сирії є неоднорідним.

В сучасному світі є тенденція до глобалізації та інформатизації, що сильно впливає на розвиток мов різних регіонів. І відтак діалекти поступово суттєво починають відрізнятися один від одного.

А в сучасному мовознавстві одним із найважливіших екстралінгвістичних чинників розвитку та збагачення мови є міжнародні контакти народів.

Іноземні мови продовжують залишатися активним джерелом збагачення словникового запасу арабських діалектів [47]. Великого впливу має російська та англійська мови на сирійську реальність та розвиток мови.

Контакти між цими мовою та арабськими діалектами почалися не так давно обумовлені розташуванням країн Сирії та підтримкою з боку Росії під час конфліктів з 2011 років.

З англомовного середовища в сирійський діалект прийшли як розмовно-побутові лінгвістичні конструкції, так і технологічні інноваційні терміни. Процес проникнення російської став більш інтенсивним останні роки.

Дуже важливо для розвитку сирійського діалекти виявилися інформаційні технології та доступ до мережі інтернет, а також обмін студентами.

Молодь, особливо перебуваючи на навчанні в інших країнах, запозичені слова відразу ж може передавати через інтернет комунікації родичам чи друзям та колегам з Сирії. Також, мовний обмін та вивчення нових складних специфічних мов як хобі стає більш поширеним під час пандемії. Інструментами для комунікації та міжкультурного обміну стають соціальні мережі, особливо Вконтакті, Facebook (наприклад, такі групи як Learning Arabic, Learn Syrian Arabic Dialect - girls only - اللهجات السورية, Language exchange) та спеціальні програми та додатки (наприклад, iTalki, Verbling, Preply, Busuu тощо). Відзначимо, що саме завдяки таким формам спілкування стає доступним обмін «живою» мовою, самим діалектом без його формалізації.

Великого значення для такого обміну має рівень мови носія мови, можливість доступу до передових інформаційних та комунікаційних технологій, да рівень доступу до мережі Інтернет.

За статистикою, станом на 2018 рік, лише 34, 25 % населення має доступ до мережі Інтернет.

Нажаль, у Сирії є значні обмеження в доступі до мереж Інтернет з початку війни 2011 року (до YouTube, Facebook та Twitter). Це призвело до великого конфлікту в країні. Багато молоді виїжджає на навчання та роботу до

інших країн: Європейського Союзу, Великої Британії, Російської Федерації, Арабських Еміратів).

Також, населення Сирії частко користується нелегальними обхідними пристроями та програмним забезпеченням типу TOR, що призводить до його уповільнення.

Середня вартість підключення до Інтернету коштує у 9,60 доларів [48], при тому що загальна мінімальна заробітна плата в Сирії, як зазначено у відповідному Указі міністрів, становить 6010 SP (близько 134 доларів США) на місяць [48]. При цьому, кожна професія має окрему мінімальну заробітну плату для кожної зі своїх категорій та спеціальностей.

Значення термінів різняться в різних місцях, і чим далі тим більше. Існує десятки значень одного слова, які відрізняються від країни до країни та від одного діалекту до іншого. Наприклад, місцевий діалект, що циркулює на вулиці Сирії, унікальний у багатьох реченнях та термінах, далеких від класичної арабської мови.

Також, протягом останніх років сирійська драматургія сприяла впровадженню сирійського діалекту на арабську вулицю і, загалом, зробила його зрозумілим діалектом для більшості носіїв арабської мови, але багато термінів все ще залишаються лише в Сирії, а інші поділяють з мовами Вулиці Лівану, Палестини або Йорданії [50].

Маємо відзначити, що на сьогодні у суспільстві арабського світу формується конфлікт, де представники «старого» світу обурюються сучасною зміною з мовному середовищі та кажуть про негативні наслідки для країни. «Новий» підхід несе в собі підтримку новітніх формувань, запозичень у арабському світі [51].

Таким чином, можемо підсумувати, що арабські діалекти на сьогодні явище мало досліджене, проте вони динамічно розвиваються. Міжнародна комунікація та глобалізація вплинула на розвиток арабських діалектів сиро-

палестинської групи, з'явився в багаторівневий спосіб взаємодії місцевих жителів та іноземної спільноти.

ВИСНОВКИ ДО 3 РОЗДІЛУ

Спираючись на цей розділ, можна зазначити, що сирійський діалект є складним історико -культурним феноменом арабського світу. Сучасна сирійська фонетика має суттєві відмінності від стандартної фонетики.

Морфологічний аналіз сирійського діалекту арабської мови є одним із суттєвих етапів у формуванні та розвитку сирійського діалекту арабської мови.

Арабська та її діалекти є морфологічно складною мовою. Морфологічний аналіз будь -якого слова складається з визначення значень великої кількості ознак та його багатозначності, вивчення основних частин мови (тобто іменника, дієслова тощо), роду, особи, числа, роду тощо. .

Також сирійський діалект арабської мови є мовою постфіксної аглютинації.

Морфологія арабської мови, зокрема сирійського діалекту, сильно відрізняється від європейських.

Сирійський діалект арабської містить 28 букв, і всі вони розглядаються як приголосні.

У деяких випадках голосні звуки (а, і, у) можуть впливати на написання.

Арабська система письма сильно відрізняється від більшості інших мов, оскільки пишеться справа наліво [¹].

---

¹ <https://linguapedia.info/uk/movi/arabska.html>

Також арабська морфологічна картина досить складна через таке морфологічне явище, як явище аглютинації. Букви змінюють форми відповідно до їх позиції у слові (початок, середина, кінець та окремо). Таким чином, лист може бути написаний трьома різними способами залежно від його розташування в слові.

Дієслово займає важливе місце в морфологічній системі арабської мови, що частково пояснюється тим, що воно являє собою значний шар слів, похідних від дієслова.

Сирійський діалект відрізняється від літературних арабських та інших арабських діалектів рядом фонетичних, лексичних та граматичних особливостей.

У сучасному світі існує тенденція до глобалізації та інформатизації, що сильно впливає на розвиток мов у різних регіонах. І тому діалекти поступово починають суттєво відрізнятися один від одного.

Велике значення для такого обміну має рівень мови носія мови, можливість доступу до передових інформаційних та комунікаційних технологій та рівень доступу до Інтернету. Отже, можемо зробити висновок що сирійський діалект швидко розвивається з зв'язку зі світовою глобалізацією.

Таким чином, можна зробити висновок, що сирійські діалекти в даний час є мало вивченим явищем, але вони розвиваються динамічно.

ВИСНОВКИ

Дослідивши сирійській діалект арабської мови в його історичному, соціально-культурному та лінгвістичному контексті, можемо підсумувати, що сирійській діалект має під собою величезний історичний та культурний пласт, сформований ще з доісторичних часів.

З огляду на виконану магістерську роботу можемо зробити наступні висновки:

Територія сучасної Сирії має унікальне історичне значення як надбання християнської та ісламської релігій.

Сирійській діалект арабської мови має складне історико -лінгвістичне підґрунтя, на його формування та розвиток вплинули:

- сирійська мова, що є гілкою дохристиянської арамейської мови, і була поширена на території Сирії;
- бедуїни, що сприяли спрощенню та поширенню діалектів;
- сусідні народи: з однієї сторони в історичному контексті вплинула грецька мова та культура, французька, іспанська та англійська; а в сучасному контексті великого значення набуває англійська мова.

- ісламізація сприяла розвитку арабської мови на території Сирії;
- арабізації відбулася також внаслідок відкриття арабських шкіл у Дамаску, Алеппо, Бейруті (що на той час був частиною Сирії), Лімі тощо.

Сирійська культура має і сьогодні колосальне значення для світової культури та лінгвістики, адже сирійські приказки та вирази, розповіді відомі з давніх часів, а також сирійський театр, пісенна та музика культура є одними з найперших у світі та несуть в собі першооснову сирійського діалекту.

Потрібно відрізнити та поняття як «сирійська мова», що є гілкою давно арамейської та «сирійський діалект», що є частиною арабської мови.

На території Сирії поширене явище діагლოსії, що розвинулося внаслідок використання арабської літературної мови на письмі, а також групи сирійських діалектів у суспільно-побутовому спілкуванні.

Існує велика кількість класифікацій арабських діалектів, що побудовані за різними критеріями: територіальний, соціальний, тощо. Арабські діалекти можна загалом розділити на сім сімей діалектів: магрибські, суданські, єгипетські, арабські, месопотамські, шамі та андалузські. На сьогодні, класифікація Кримського А.Ю. залишається найпоширенішою.

Поділ ґрунтується переважно на географічних відмінностях, але насправді ситуація дещо складніша, оскільки поділ ґрунтується не лише на цьому, а саме на місцевій природі та культурі.

Сирійський діалект арабської мови належить до підгрупи левантинських мов, є частиною сиро-палестинської групи і є подібним до Ліванського діалекту.

В двадцятому сторіччі носіями сирійського діалекту арабської мови є чоловік. Джерелом цього діалекту є суспільно- побутова мова, пісні, приказки, театр. Виконавці пісенного жанру на сирійському діалекті набувають популярності в Європі, що сприяє поширенню діалекту.

Сирійський діалект складається з різних діалектів та підгруп діалектів (суб діалектів) на території Сирії: кожне місто, село, або навіть, район має свої особливості вимови та спілкування, що складає сирійські діалекти.

Безпосередньо, «офіційним» сирійським діалектом вважається діалект столиці Дамаск.

Морфологія сирійського діалекту сильно відрізняється від європейських мов. Сирійський діалект арабської містить 28 букв, усі з яких вважаються приголосними. У деяких випадках голосні звуки (а, і, у) можуть відобразитися на письмі. Арабська система письма формується справа наліво. Крім того, арабська морфологічна картина досить складна через таке морфологічне явище, як феномен аглютинації. Букви змінюють форму відповідно до свого положення в слові (початок, середина, кінець та окремо).

Існує величезна тенденція до стрімкого розвитку діалекту у напрямі його спрощення та запозичення іншомовних слів.

Сучасні інформаційні технології, інтернет, значний мовний та культурний обмін спричинили не тільки сильну взаємодію з регіонами споріднених мов і діалектів, а і з англійським осередком. Більше того, запозичення відбувається внаслідок розвитку технології для позначення нових технологічних розробок та процесів: телевізор, пластик, тощо.

Таким чином, носії сучасного сирійського діалекту активно взаємодіють з міжнародною спільнотою та активно користуються в своєму лексиконі запозиченими іноземними словами (англійського та навіть російського походження).

Тобто, на розвиток діалекту вплинули процеси інформатизації та глобалізації світу, розвитку технологій та міжнародної комунікації.

Таким чином, можемо зробити висновок, що сирійський діалект арабської мови продовжує розвиватися та змінюватися під впливом міжнародних процесів.

Лексична система сирійського діалекту арабської мови: структура та функціонування

Резюме

У кваліфікаційній роботі магістра розглянуто і узагальнено генезис арабської мови, сутність арабської діалектології, види діалектів. У роботі використані загальнонаукові методи наукового пізнання, такі як комплексний, міждисциплінарний, формально-логічний та метод системного аналізу. В роботі досліджено методологію та методи дослідження сирійського діалекту в арабській мові, його виникнення та специфіку, виокремлено сучасний стан сирійського діалекту в арабській мові, з'ясована його фонологічна система і морфологічні засади, охарактеризовано дієслівну систему сирійського діалекту, проведено аналіз практичного застосування сирійського діалекту та шляхи його розвитку в арабській мові.

На основі узагальнення результатів дослідження особливостей сирійського діалекту, запропоновано шляхи розвитку сирійського діалекту в арабській мові, зокрема, обґрунтовано такі впровадження сирійського діалекту на арабську вулицю, а також зробила його зрозумілим діалектом для більшості носіїв арабської мови.

Кваліфікаційна робота магістра викладена на 82 сторінках, список використаних джерел складається з 51 найменування.

Ключові слова: арабська мова, діалектологія, сирійський діалект, зміни в мовному середовищі.

ملخص

في العمل التأهيلي للماجستير يتم النظر في نشأة اللغة العربية وجوهر اللهجات العربية وأنواع اللهجات وتعميمها. تستخدم الرسالة طرقاً علمية عامة للإدراك العلمي ، مثل طرق التحليل المعقدة والمتعددة التخصصات والشكلية والمنطقية والنظامية. تم استقصاء منهجية وأساليب البحث في اللهجة السورية في اللغة العربية ، وأصلها وخصوصياتها ، وإبراز الحالة الراهنة للهجة السورية في اللغة العربية ، وتوضيح نظامها الصوتي ومبادئها الصرفية ، ونظام الفعل في اللهجة السورية هو يتميز بتحليل التطبيق العملي للغة السريانية ، طرق تطويرها في اللغة العربية

بناءً على تعميم نتائج دراسة اللهجة السورية ، تم اقتراح طرق تطوير اللهجة السورية باللغة العربية ، وعلى وجه الخصوص ، تم إثبات إدخال اللهجة السورية على الشارع العربي وجعلها لهجة واضحة للغة العربية. معظم المتحدثين بالعربية

حُددت أطروحة الماجستير في اثنتين وثمانين صفحة ، وتتكون قائمة المصادر المستخدمة من واحد وخمسين عنواناً

الكلمات المفتاحية: اللغة العربية ، اللهجة ، اللهجة السورية ، تغيرات في البيئة اللغوية

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Арабська мова - жива мова семітської групи URL:
<https://glebov.com.ua/index-ukr.html>
- 2 Ferguson, Charles (1959), «The Arabic Koine», *Language* 35 (4): 616—630, с. 6
- 3 Іванченко Н. О. Видатні пам'ятки арабської лінгвістичної думки / Іванченко Н. О. // *Українська орієнталістика* : [збірник наукових праць]. - 2007-2008. - Вип. 2-3. - С. 46-50
- 4 Арабизация и арабский литературный язык в Сирии. к. фил. н. Саиг, Фаиз Элиас 1985
- 5 Скляр В. Ю. Проблема вивчення диглосії в арабській мові / В. Ю. Скляр // *Сходознавство*. - 2010. - № 51. - С. 151-158. - Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Skhodoz_2010_51_16.
- 6 Арабська мова - жива мова семітської групи URL:
<https://glebov.com.ua/index-ukr.html>
- 7 Robert A. Cote Choosing one dialect for the arabic speaking world: a status planning dilemma. *University of Arizona Arizona Working Papers in SLA & Teaching*, Vol. 16, 75- 97 (2009)

- 8 Алабдалла Н. Формирование речевой культуры арабского театра в контексте языковой ситуации. *Обсерватория культуры*. 2018;15(4):436-443. <https://doi.org/10.25281/2072-3156-2018-15-4-436-443>
- 9 Shami: A Corpus of Levantine Arabic Dialects Kathrein Abu Kwaik, Motaz Saad, Stergios Chatzikiyiakidis, Simon Dobnik
- 10 المجلد الرابع, ديسمبر 2007 م) ص 75-96 (اللهجات العربية وعلاقتها باللغة العربية. 8 الفصحى: دراسة لغوي محمد شفيع
- 11 What is Spoken Arabic / the Arabic Dialects? URL: https://www.myeasyarabic.com/site/what_is_spoken_arabic.htm
- 12 А. Ф. Султанов. Современная Сирия. — Изд-во восточной лит-ры, 1958. — С. 25—29. — 325 с
- 13 Босак Т. О. Класифікація арабських діалектів у дослідженнях А. Ю. Кримського / Т. О. Босак // *Сходознавство*. - 2007. - № 38. - С. 37-44. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Skhodoz_2007_38_8
- 14 А. Жлуктенко. Межъязыковые отношения и языковая политика. Капиталистические государства и страны «Третьего мира». — Наук. думка, 1988. — С. 190. — 212 с.
- 15 Zeki Majeed Hassan, Barry Heselwood. *Instrumental Studies in Arabic Phonetics*. — John Benjamins Publishing, 2011. — 365 p. — (Current Issues in Linguistic Theory). — ISBN 9789027283221.
- 16 Семёнов Д. В. Хрестоматия разговорного арабского языка (сирийское наречие) / Под редакцией и с предисловием И. Ю. Крачковского. — Ленинградский Восточный Институт имени А. С. Енукидзе, 1929
- 17 Рибалкін В.С.. Арабська лінгвістична традиція. / Класичні концепції та їх сучасна інтерпретація/. : Дис... д-ра наук: 10.02.13 - 2000.
- 18 Аммар Хусні Мехді. Ліванська проблема в миротворчій діяльності Ліги арабських держав і Організації Об'єднаних Націй (1975-1989 р.). : Дис... канд. наук: 23.00.04 - 1999.

- 19 ХАССУНЕХ Мохаммед Мохаммед Муса Абдель - Фаттах Лінгвістична концепція арабо-мусульманського філолога 10 століття Ахмада Ібн Фариса на матеріалі його трактату "Фікг ал-луга ва сунан ал-араб фі каламіга»
- 20 Туркмані М.Д.. Формування умов стійкого розвитку економіко-екологічних систем (на прикладі Сирійської Арабської Республіки) : Дис... канд. наук: 08.00.06 - 2000.
- 21 Б.Н. Аюб Башар Нор-Альдін. Уд у сучасній арабській музичній культурі: виконавська та композиторська творчість : Дис... канд. наук: 17.00.03 - 2000.
- 22 Альфакі Мохамед Фадель Ахмед. Соціокультурні процеси в сучасному арабському світі: зміна основних парадигм. : Дис... канд. наук: 09.00.03 - 2002
- 23 Рижих Володимир Іванович. Дієслівна система арабської літературної мови: неправильні дієслова : Дис... канд. наук: 10.02.13 - 2004.
- 24 المجلد الرابع, ديسمبر 2007م)ص75-96 (اللهجات العربية وعلاقتها باللغة العربية الفصحى : دراسة لغوي محمد شفيع الدين
- 25 A. Almbark, Rana. 2008. A Sociophonetic Study of Emphasis in Syrian Arabic. MA dissertation. The University of York.
- 26 The realization of negation in the Syrian Arabic clause, phrase, and word Isa Wayne Murphy M.Phil in Applied Linguistics Trinity College Dublin 2014
- 27 Кулібаба А.С.. Мова арабської пісні Східного Середземномор'я.- Дисертація канд. філол. наук: 10.02.13, НАН України, Ін-т сходознавства ім. А. Ю. Кримського. - Київ, 2014.- 200 с
- 28 Лихошерстова М.Ю.. Функціонально-семантичне поле темпоральності в арабській і українській мовах.- Дис. канд. філол. наук: 10.02.17, Київ. нац. лінгвіст. ун-т. - Київ, 2014.- 200 с.
- 29 Мацкевич А.Р. Типологія семантико-прагматичних засобів вираження модальності в українському й арабському публіцистичному тексті.- Дисертація канд. філол. наук: 10.02.17, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. - Київ, 2014.- 180 с.

- 30 Бекіров Р.О. «Лексико-семантичні та граматичні особливості дієслівних фразеологізмів сучасної арабської мови» Дис. канд. філол. наук: 10.02.13, Нац. акад. наук України, Ін-т сходознавства ім. А. Ю. Кримського. - К., 2014.- 200 с.
- 31 Лявданский А.К. Заметки о лексических новоарамеизмах в классическом сирийском // Вестник РГГУ. Серия: 32 Литературоведение. Языкознание. Культурология. 2014. №6 (128). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/zametki-o-leksicheskikh-novoarameizmah-v-klassicheskom-siriyskom-1>
- 32 Рахім Х.Н. Політичні процеси на Близькому Сході у висвітленні західних та арабських мас-медіа.- Дисертація канд. політ. наук: 23.00.02, НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. - Київ, 2015.- 200 с
- 33 Крилов О.О. . Социолингвистические, лингвокультурологические и функционально-прагматические особенности речевого поведения носителей арабского и русского языков дис.к.ф. н. Москва – 2017
- 33 Герасимов Н.Г. Сирийская арабская республика в 1963-2000-е гг.: трансформация национальной идентичности Москва – 2018
- 35 Second language acquisition from Syrian refugees' perspectives: Difficulties and solutions. Nayat Al Masri and Emad A. S. Abu-Ayyash <https://doi.org/10.1515/opli-2020-0025>
- 36 Арабизация и арабский литературный язык в Сирии. к. фил. н. Саиг, Фаиз Элиас 1985
- 37 Сирийский язык. Алексей Муравьев URL: <https://postnauka.ru/video/53169>
- 38 Классический сирийский язык / Пер. с арм. А. Е. Акопяна. — М.: АСТ-ПРЕСС СКД, 2010. - 432 с. - (Язык без границ).
- Герасимов М.Г.. Сирийская арабская республика в 1963-2000-е гг.: трансформация национальной идентичности Москва – 2018
- 39 Areej Odah O. Alshutayri. Arabic Dialect Texts Classification. The University of Leeds Faculty of Engineering. October, 2018 <https://etheses.whiterose.ac.uk/23600/1/Areej%20Alshutayri%20Thesis.pdfm>

- 40 Синтаксис. Морфология. Фонетика. URL:
<https://sites.google.com/site/arabskoeazykoznanie/to-dos>
- 41 Developing a New Approach for Arabic Morphological Analysis and Generation. Mourad Gridach , Noureddine Chenfour. Mathematics and Computer Science Department, Sidi Mohamed Ben Abdellah University–Faculty of Sciences, Fez, Morocco URL:
https://www.researchgate.net/publication/48197566_Developing_a_New_System_for_Arabic_Morphological_Analysis_and_Generation
- 42 SALMA: standard Arabic language morphological analysis M Sawalha, E Atwell, MAM Abushariah - 2013 1st International Conference on Communication, 2013 <http://alfarabinur.kz/grammatika/1-chast/4-urok-2>
- 43 Сиро-палестинский диалект арабского языка URL: http://wiki-org.ru/wiki/Сиро-палестинский_диалект_арабского_языка
<https://kirill-moiseev.livejournal.com/208388.html>
- 44 Новые вкусные выражения на сирийском диалекте URL: <https://kirill-moiseev.livejournal.com/208388.html>
- 45 El Arnab Wa Ta3lab URL: <https://www.youtube.com/watch?v=PGUbxYfugQY>
- 46 سورية شعبية أغاني مجموعة - mix syrian folk sog
<https://www.youtube.com/watch?v=brCSSzfqU1I>
- 47 Черкасова А.П. Инновации в арабских диалектах стран Магриба как результат взаимодействия французского и арабского языков // Вестник ВолГУ. Серия 2: Языкознание. 2012. №1. URL:
<https://cyberleninka.ru/article/n/innovatsii-v-arabskih-dialektah-stran-magriba-kak-rezultat-vzaimodeystviya-frantsuzskogo-i-arabskogo-yazykov>
- 48 M. Sawalha, E. Atwell and M. A. M. Abushariah, "SALMA: Standard Arabic Language Morphological Analysis," *2013 1st International Conference on Communications, Signal Processing, and their Applications (ICCSPA)*, 2013, pp. 1-6, doi: 10.1109/ICCSPA.2013.6487311.

- 49 Syria labour inspection audit Joint outcome on labour inspection URL:
https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/---lab_admin/documents/publication/wcms_240156.pdf
- 50 10/02/2018 شتات في العامية مجتمع واحد في الفصحى <https://alarab.co.uk/-العرب-الشتات-في-العامية-مجتمع-واحد-في-الفصحى>
- 51Арабська мова URL:<https://linguapedia.info/uk/movi/arabska.html>